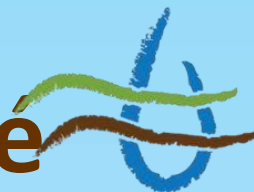

VIZP – Vodohospodářské inženýrství a životní prostředí

Přednáška č.4 – Půda a voda

Vývoj půd, pohyb vody a látek v půdě.

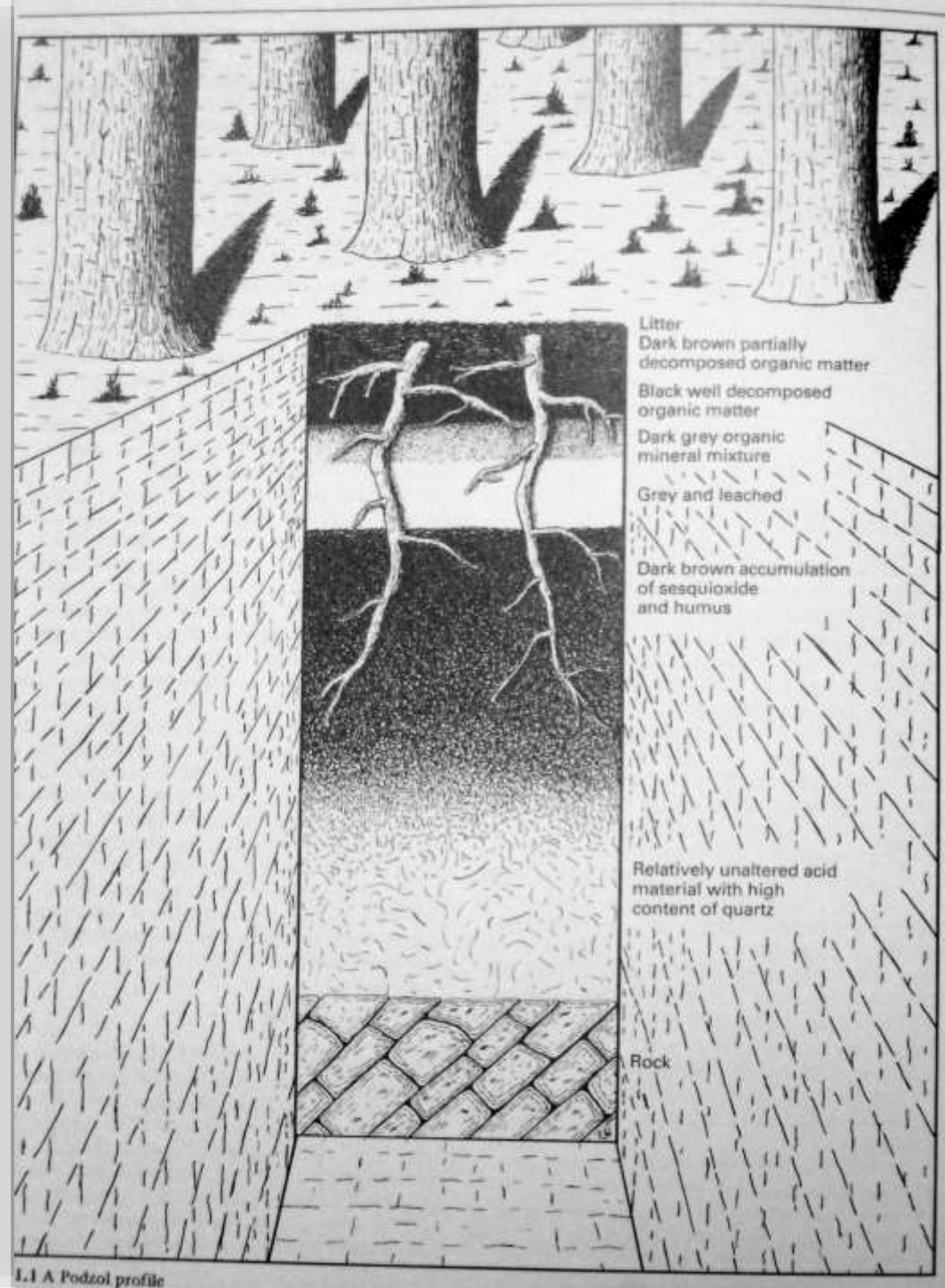
Vliv člověka na půdu – využívání, degradace,
znečištění, zlepšování kvality půd.

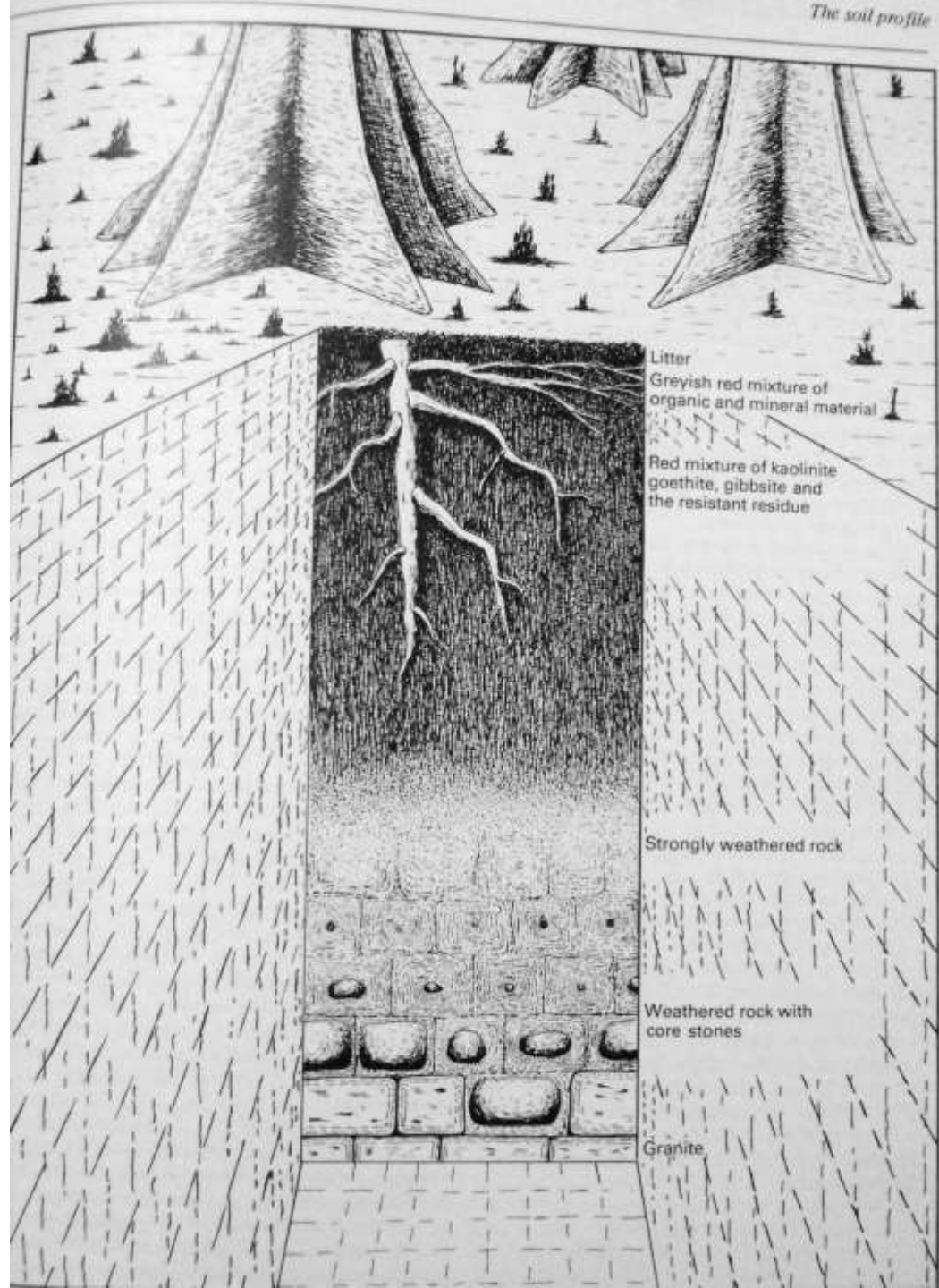
Co je to půda?

Příklad: půdní typ PODZOL

Příklad: půdní typ FERRALSOL

Půdotvorba

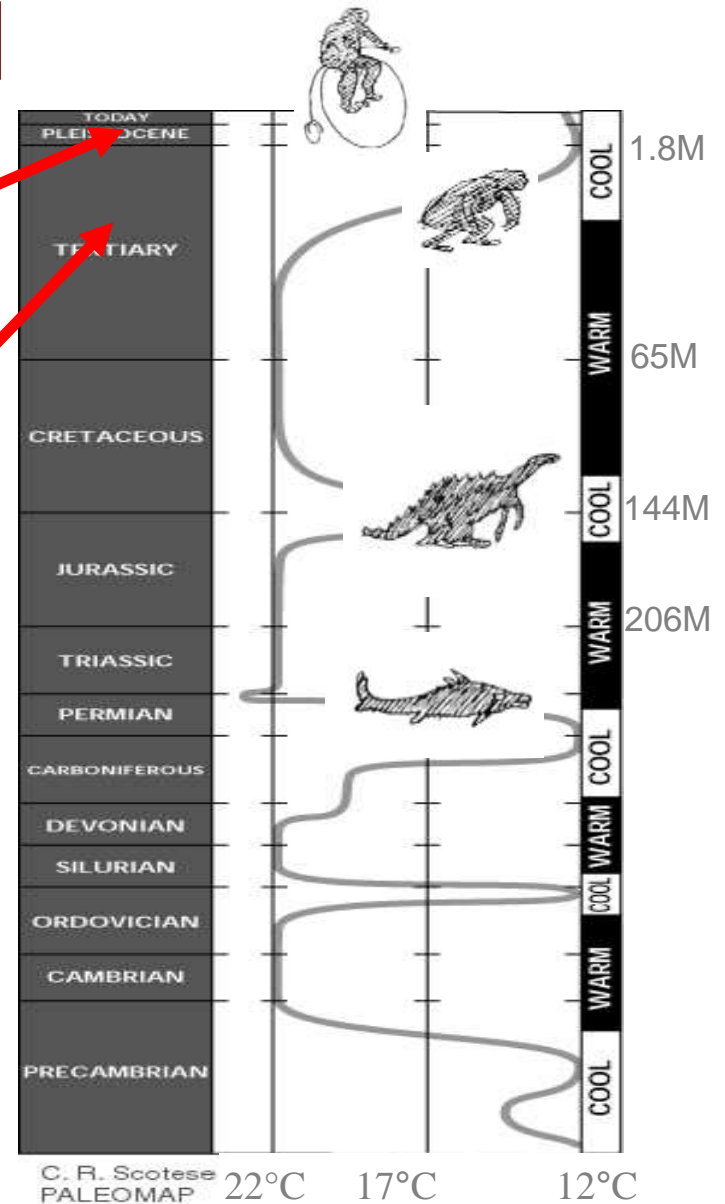
Vývoj půdy je určen působením následujících faktorů:

- Mateční substrát
- Podnebí
- Působení organismů
- Topografie
- Čas

Protože jednotlivé faktory působily na pevninách různou intenzitou, vytvořily se různé půdy

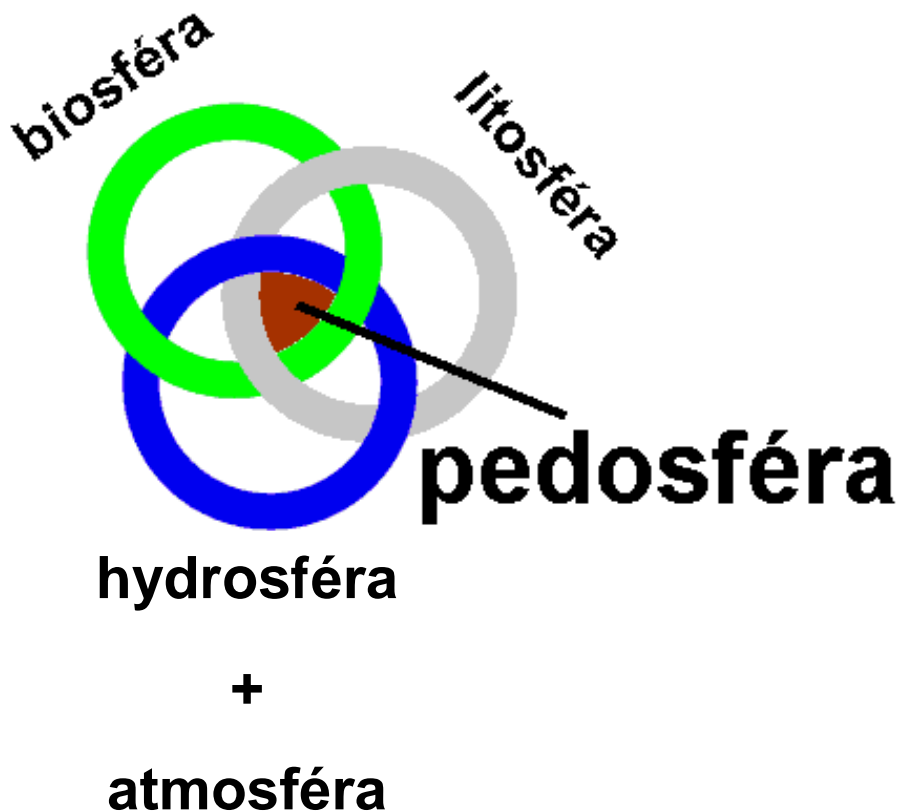

Stáří půd

Průměrná roční teplota

Půda – rozhraní mezi systémy

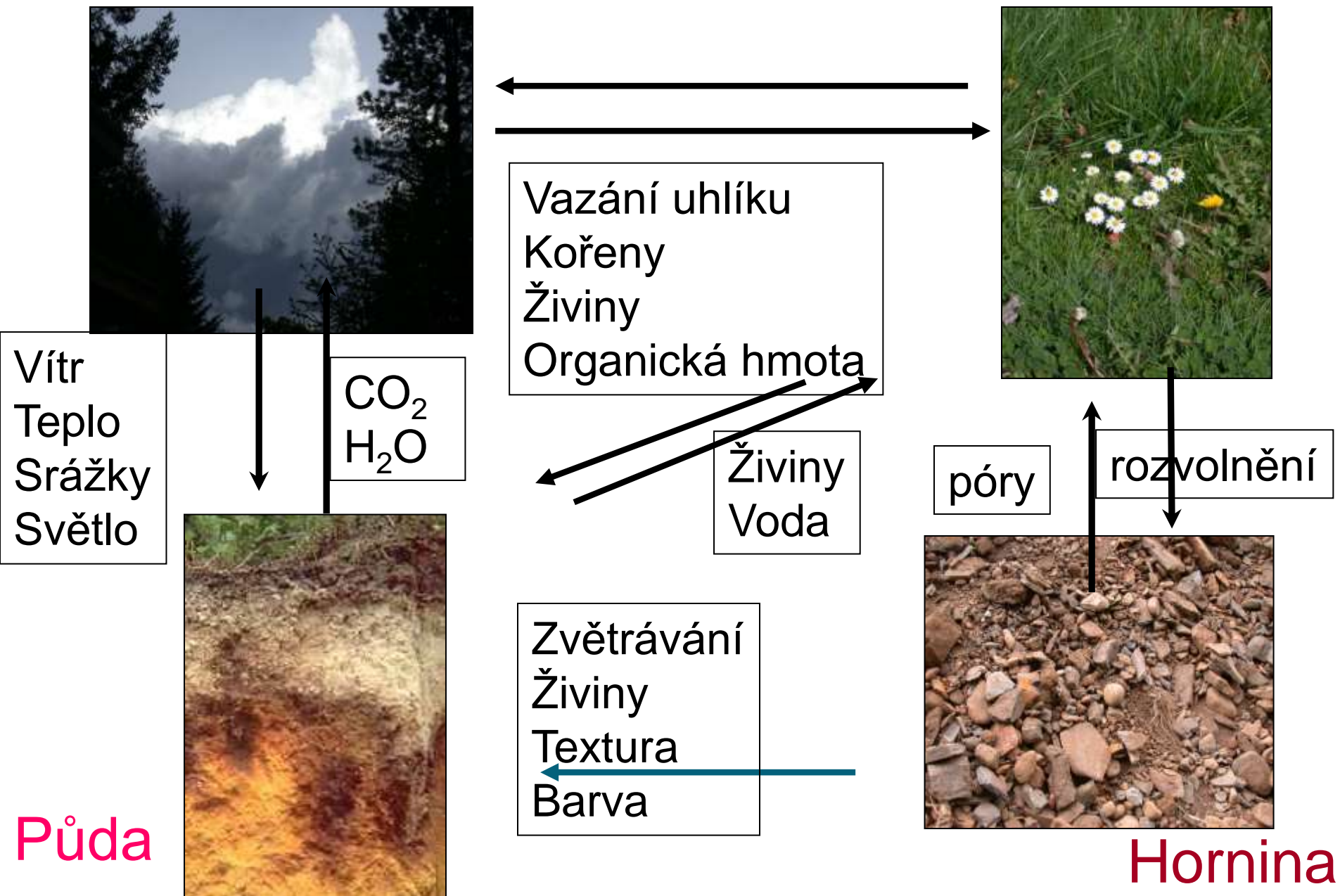
přírodní útvar vzniklý na rozhraní litosféry s atmosférou součinností půdotvorných faktorů.

půda je spojujícím prvkem mezi anorganickou hmotou a živými organismy na Zemi

je biologicky oživená a členěná na horizonty

Atmosféra

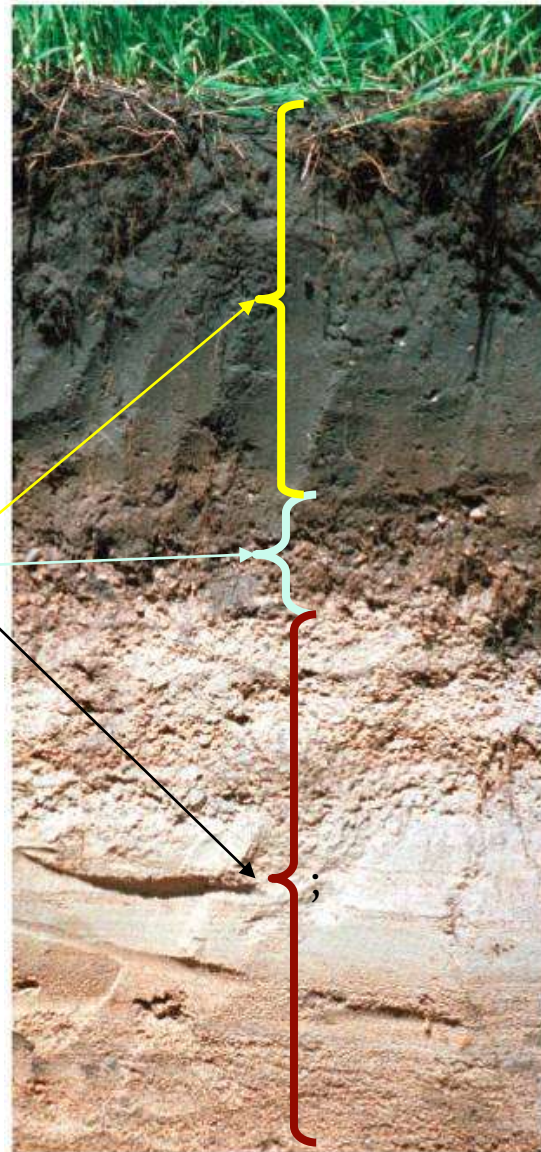
Vegetace

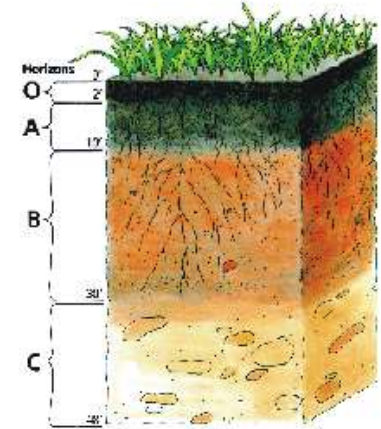

Půdní profil, půdní horizonty

Půdní horizonty
vrstvy v nichž se
půdní vlastnosti
odlišují od
sousedících vrstev

Copyright © 2008 Pearson Education, Inc., publishing as Pearson Benjamin Cummings.

Půdní profil –
vertikální
úsek
obsahující
všechny jeho
horizonty

**Proč se vůbec zajímat o půdu na fakultě
stavební?**

Proč se zabývat půdou na fakultě stavební?

- Inženýrské úlohy:
  - Odvodňování, závlahy
  - Revitalizace
  - Protierozní ochrana
  - Sanace, dekontaminace půdy
  - Půda jako součást staveb
  - Modrozelená infrastruktura

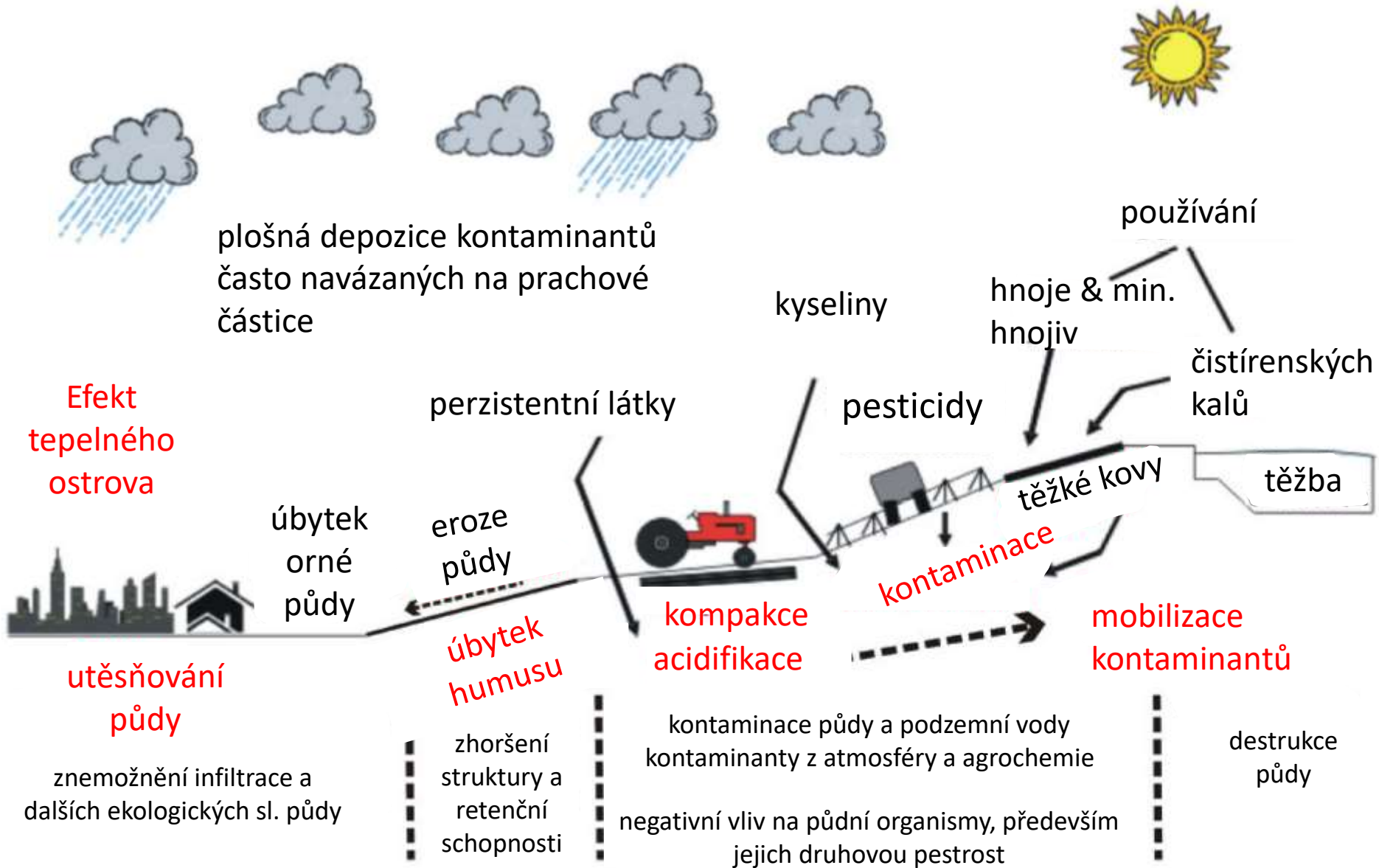
Všechny vyžadují znalosti
z oblasti **věd o půdě**

Zelená fasáda

Co ohrožuje půdu?

Kontaminace půd

- ✓ z plošných a bodových zdrojů
- ✓ další osud kontaminantů v půdě jejich pohyb a degradaci lze předpovídat
- ✓ Předpovědi jsou založeny na modelování pohybu kontaminantů **numerickými modely**

Kompakce půdy

- ✓ globální problém
- ✓ způsobují pojezdy zemědělskou technikou
- ✓ zatížení kola se za 20 let zvýšilo u nejtěžších strojů z 5 na 13 tun
- ✓ zhutňování půdy až do hl. 90 cm pod povrchem
- ✓ snižuje infiltraci do půdy
- ✓ řešení: obtížné, minimalice orby, pojezdy ve stejných drahách

Utěsňování půdy

Soil sealing

- ✓ těsnění povrchu
nepropustnými vrstvami při
rozvoji urbanizovaných území
- ✓ Snižuje se retenční schopnost
povodí
- ✓ řešením je výstavba na
brownfieldech, využívání
stavebních prvků, které
umožní infiltraci – porézní
asfalty, modrozelená
infrastruktura

Klasifikace půd a půdní charakteristiky

Pedologický průzkum

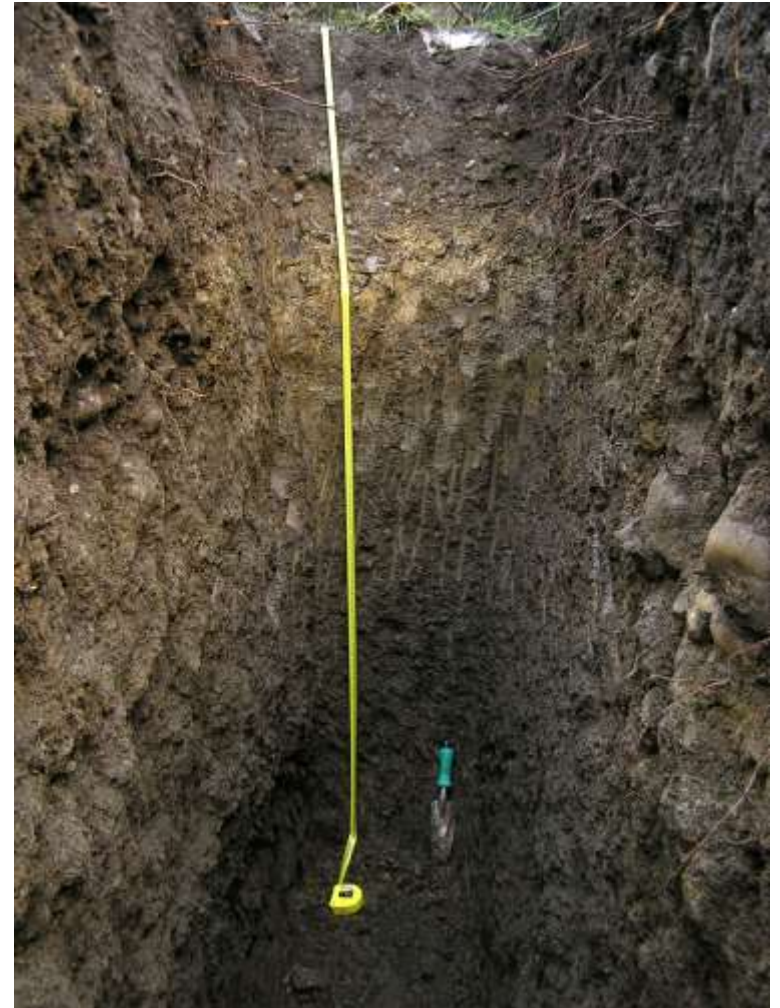
Kopané sondy:

- půdorys ~160 x 60 cm
- hloubky 150 – 200 cm.
- na jedné krátké svislá stěna
- přístupové schůdky

Na čelní stěně jsou odhaleny a

popisovány **horizonty**

půdního profilu

Popis půdního profilu

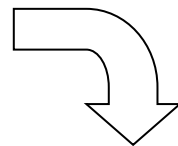
Zapíše se do pedologického zápisníku A5. Zaznamenává se především:

- hloubka rozhraní horizontů
- barva (subjektivně nebo dle Munsellova systému)
- zrnitost, provádí se makroskopický posudek třením mezi prsty (půdní druh: např. hlinitopísčítá, jílovitohlinitá zemina)
- Struktura – je určena uspořádáním půdních částic do agregátů

Půdní typ

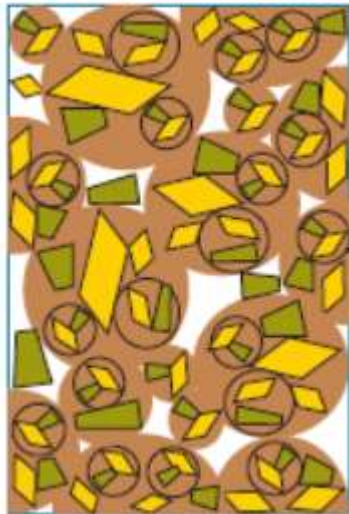
Podzol; hnědozem; černozem....

Půdní textura a půdní struktura

↓
= zrnitost (%jíl, prach, písek)

dáno, nelze ovlivnit

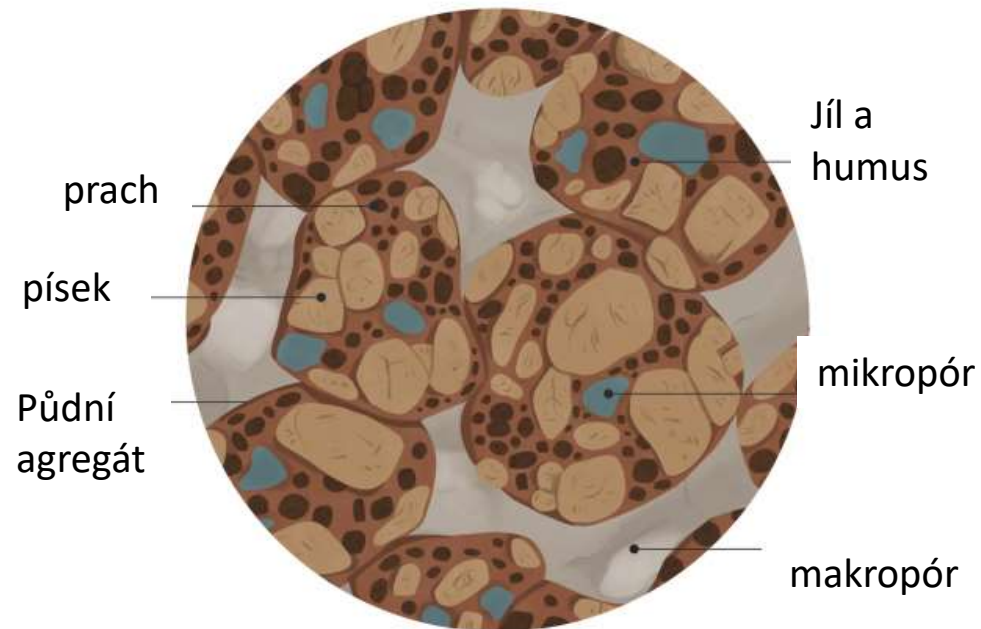

půdní druhy

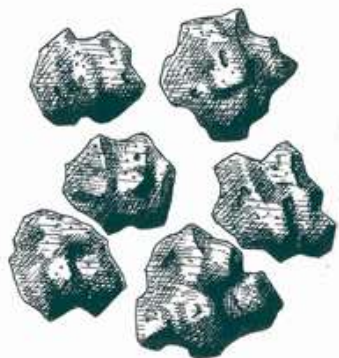
↓
agregáty – prostorové
uspořádání

chemická vazba humusových složek na
jílové částice

Ize ovlivnit pozitivně i negativně

Třídy půdní struktury (příklady)

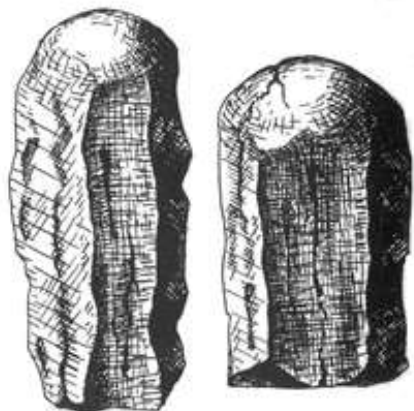
polyedrická

kostkovitá

hrudkovitá

sloupcovitá

destičkovitá

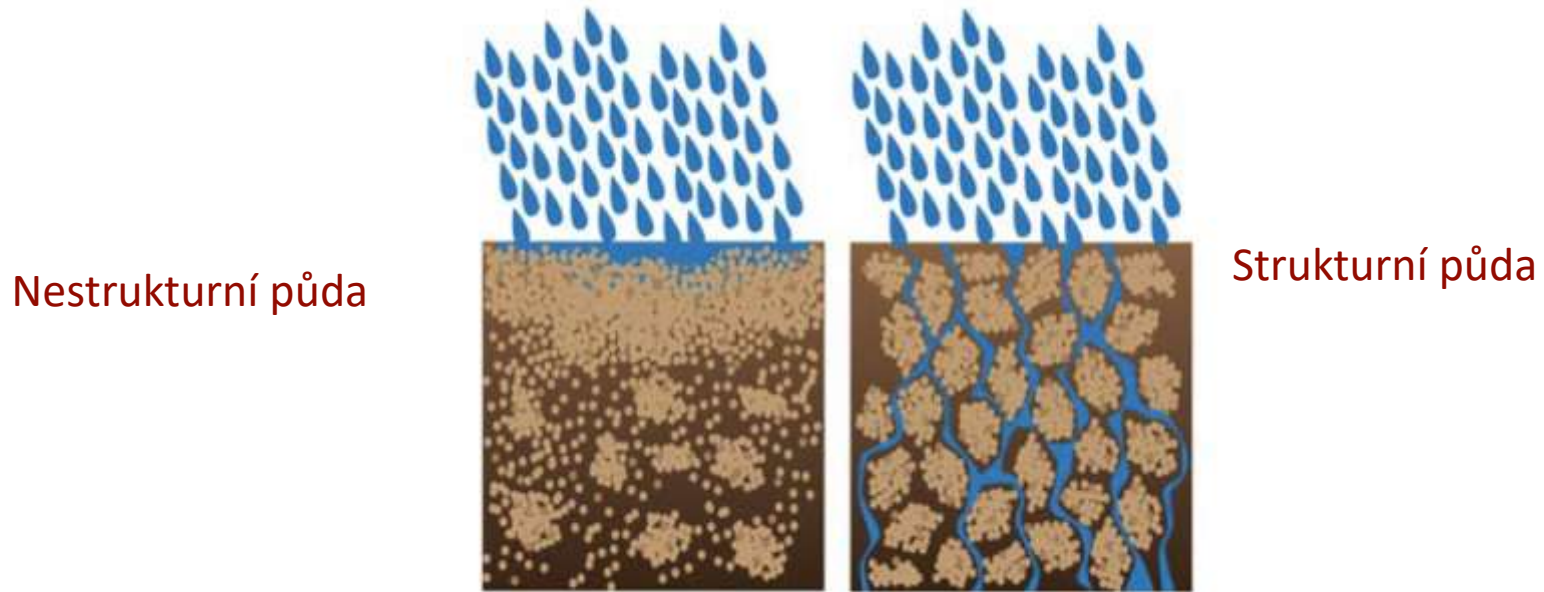

zdroj: Tomášek, M; Atlas půd České Republiky ČGÚ, Praha 1995

zdroj: Sulzman

Agregáty a půdní póry

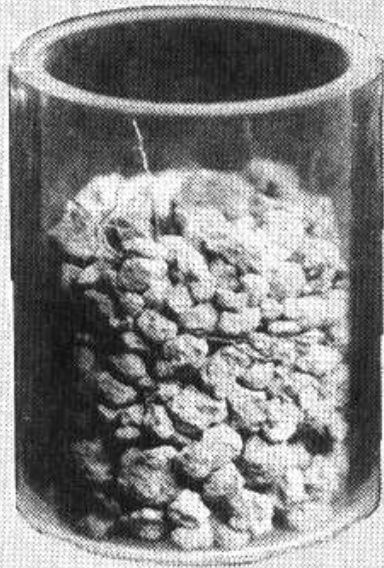
- Agregáty obsahují mnoho malých pórů, meziagregátové prostory vyplňují velké póry

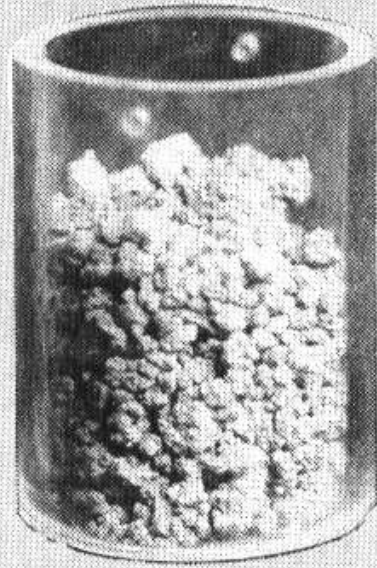
- zvyšují pórovitost, infiltrační a drenážní schopnost, retenční kapacitu půdy pro vodu, provzdušněnost
- snižují povrchový odtok, erodovatelnost

Půdní agregáty a voda

před zvlhčením

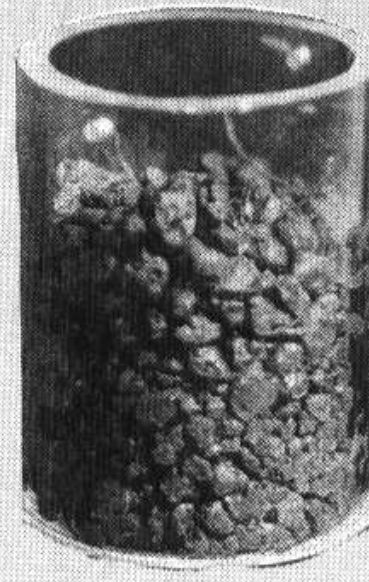

vysoký obsah
organické hmoty

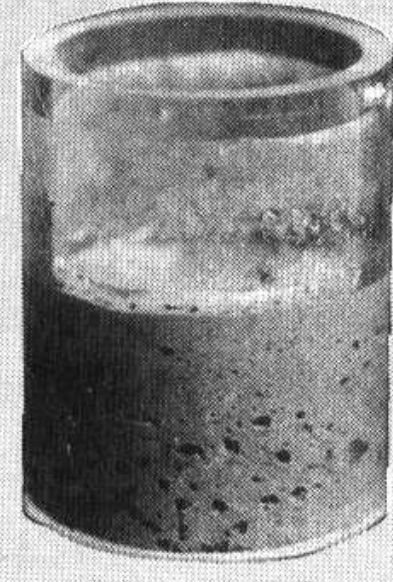

nízký obsah
organické hmoty

po zvlhčení

vysoký obsah
organické hmoty

nízký obsah
organické hmoty

zdroj: Sulzman

agregáty jsou ve vodě stabilní
ve strukturní půdě probíhá infiltrace vody účinněji
nestabilní agregáty-náhodné shluky půdy-pseudoagregáty

Půdní biologie

Oživení půd

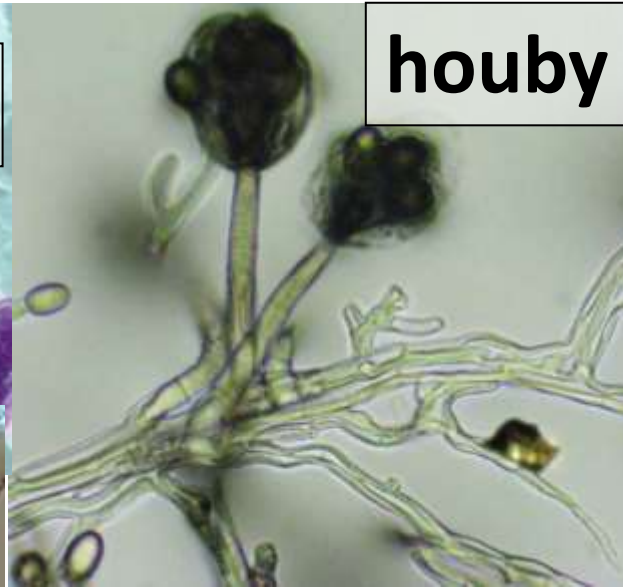
- **fytoedafon** – bakterie, aktinomycety, plísně, sinice, řasy – vliv na mineralizaci a humifikaci, biochemické procesy, např. denitrifikace
- **zoedafon** – oživení nižšími a vyššími živočichy – zkyprování, hnojení půd
- antropogenní vlivy – vliv člověka

fyto- a zoo-edafon - příklady

baktérie

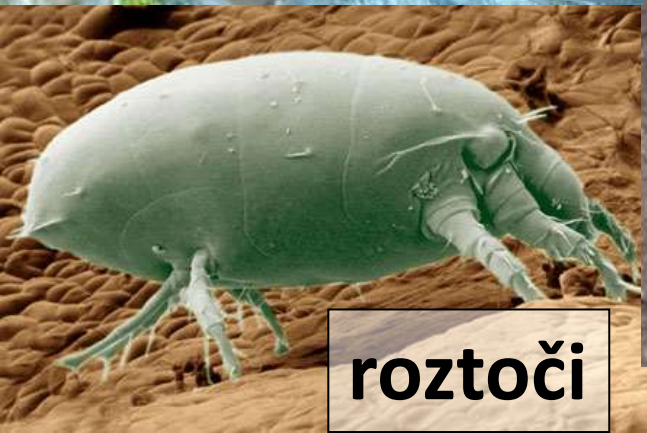
houby

prvoci

aktinomycety

roztoči

červi

obratlovci

Vegetace

byliny přírodní, kulturní plodiny:

pole, louky, pastviny, lesy

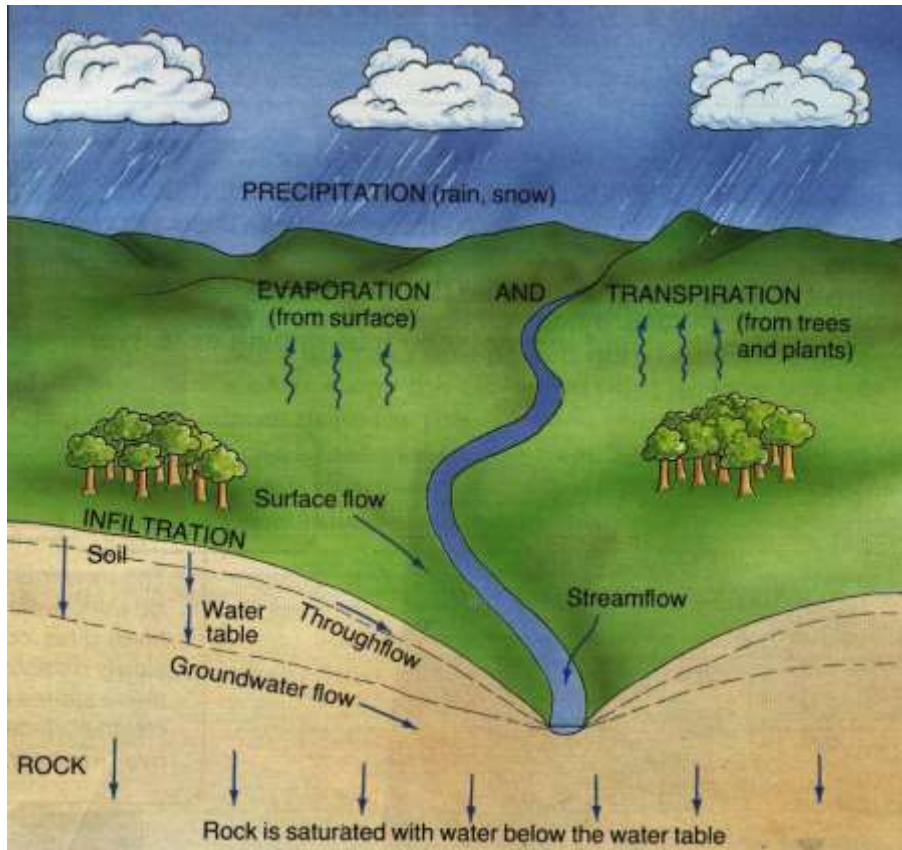
stromy – lesy, deštné pralesy

Voda v půdě

Význam půdy v hydrologickém cyklu

EN-CZ slovník velmi základních pojmů:

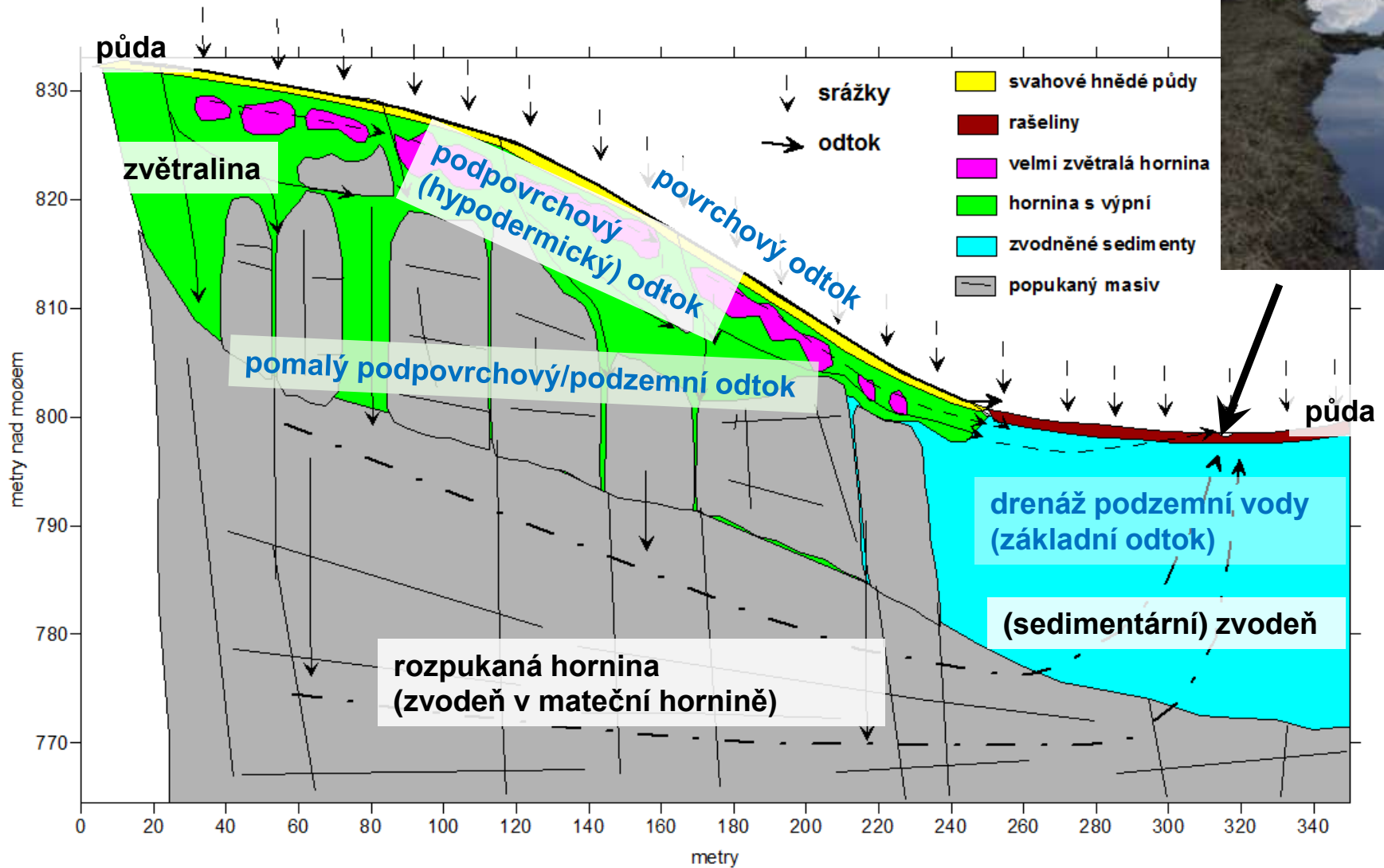
soil	půda
rock	hornina
precipitation	srážky
evaporation (from surface)	výpar (z povrchu)
transpiration (from trees and plants) –	transpirace – dýchání (stromů a rostlin)
water table	hladina vody
surface flow	povrchový odtok
stream flow	odtok v toku
through flow	odtok v půdním prostředí

hornina, půda je pod hladinou vody plně nasycena vodou, nad hladinou vody je nasycení částečné a objem vody je proměnlivý v čase (limitně plně nasycení)
to je nenasyčená zóna (vadose zone)

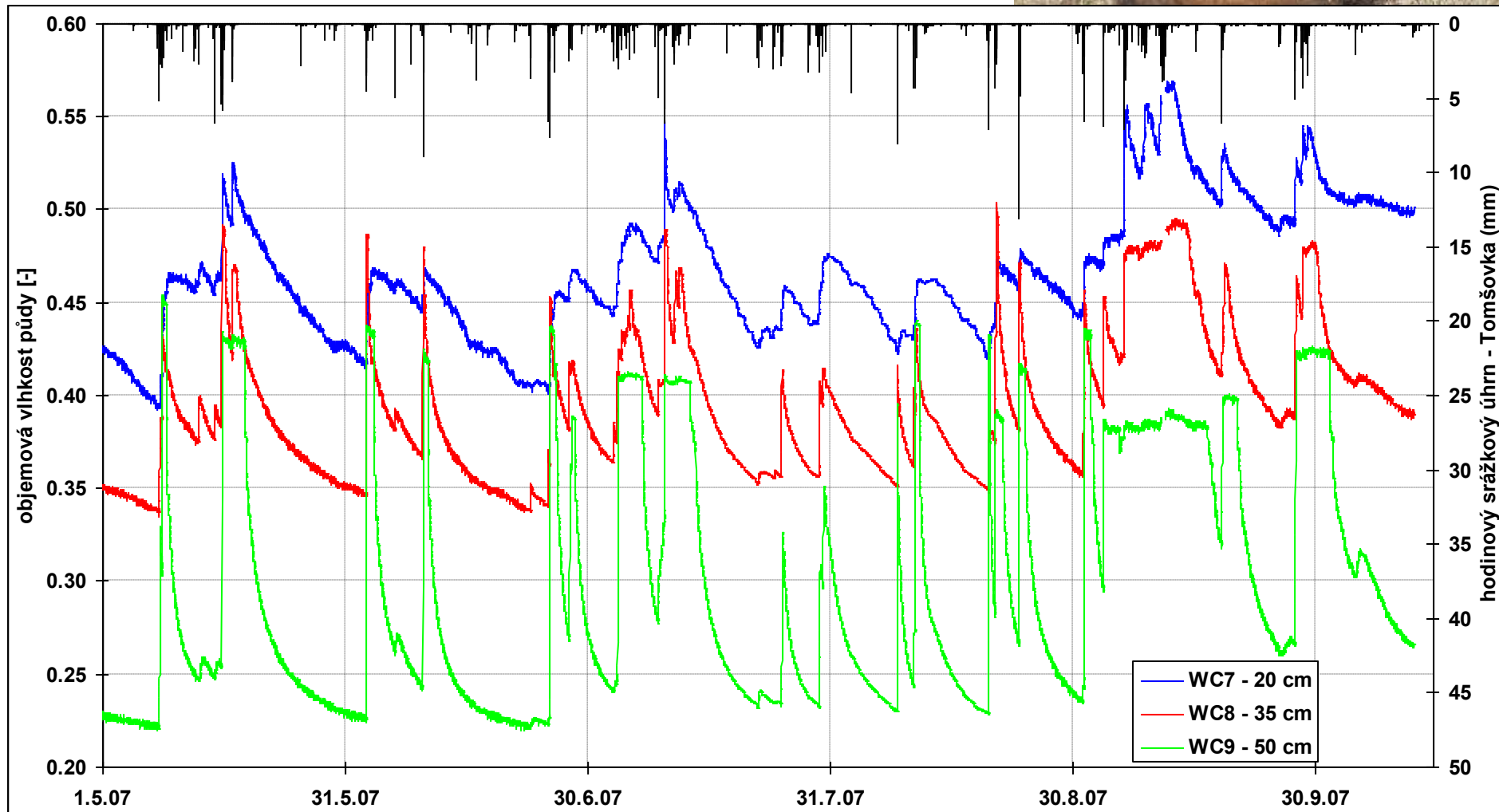
zdroj: <http://atschool.eduweb.co.uk/nelthorp/room8/intra/geograph/tests/watercyclec.htm>

- celosvětová zásoba sladké vody v půdním a horninovém prostředí je cca 10x než objem vody v řekách a jezerech,
- vyrovnávání extrémů na odtoku vody, snižování erozního účinku vody
- zásobárna vody pro rostliny

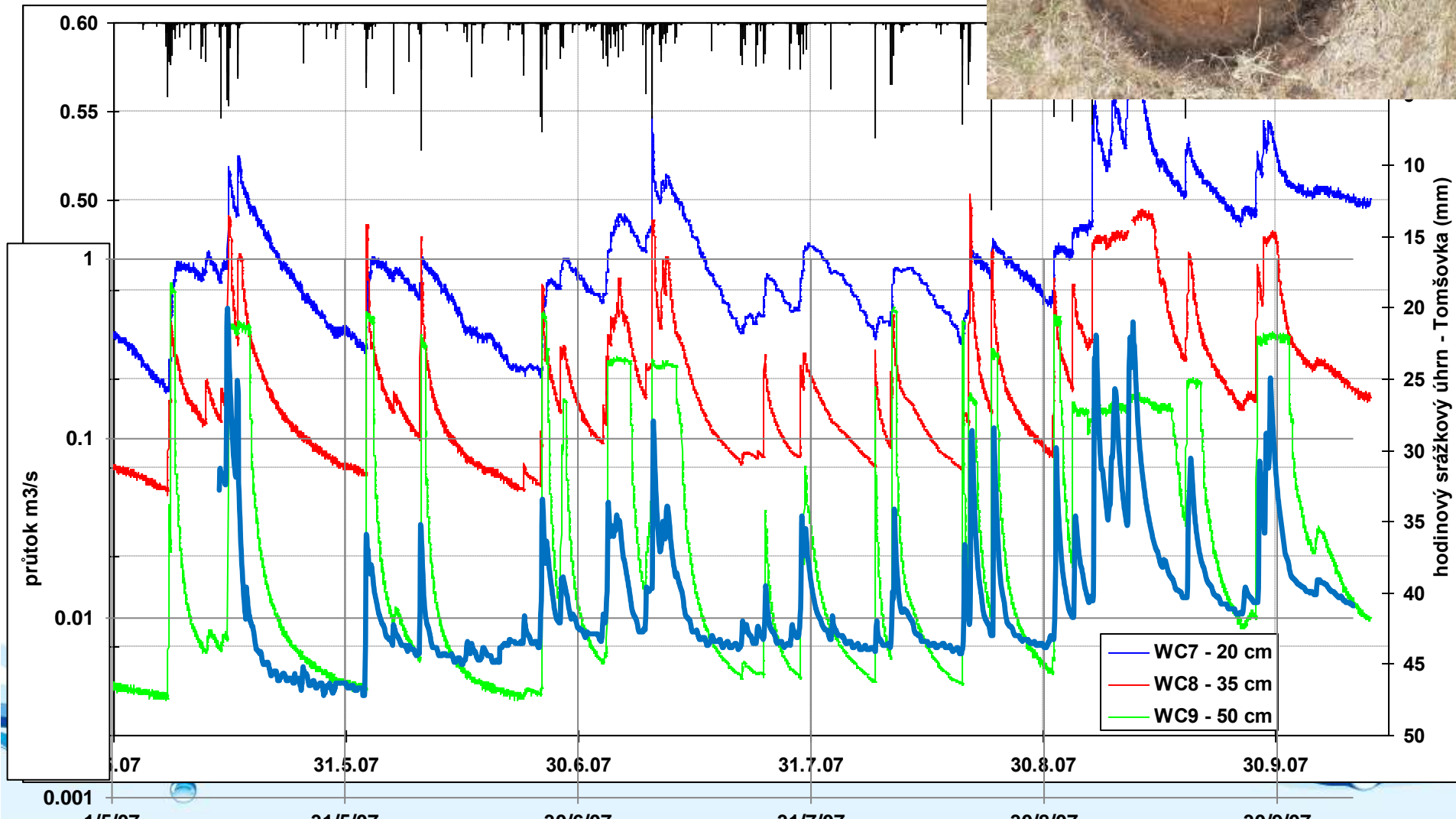
Cesty proudění vody

Vlhkost půdy – automatická měření

Vlhkost půdy – automatická měření

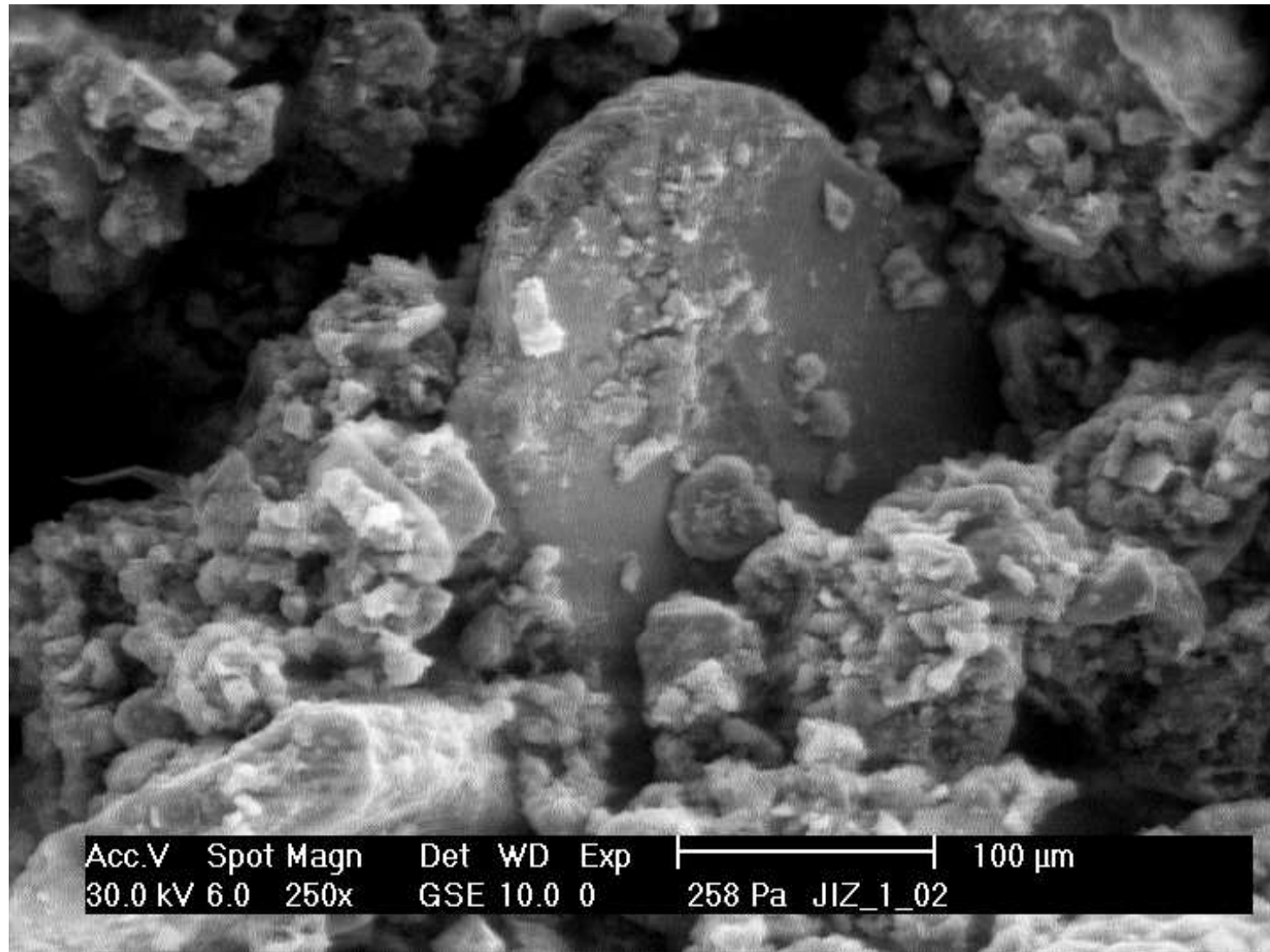

Modelování pohybu vody v půdě

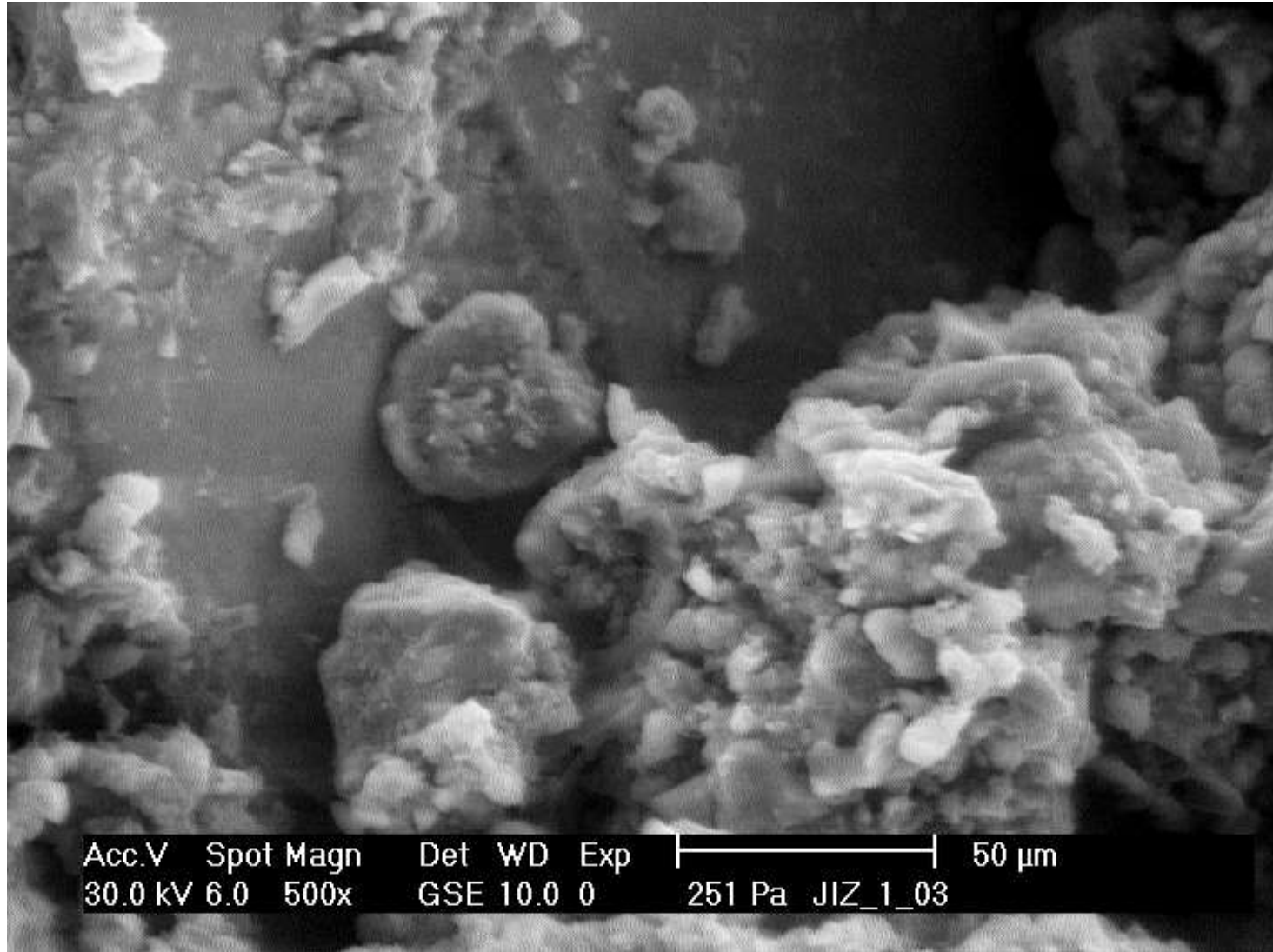

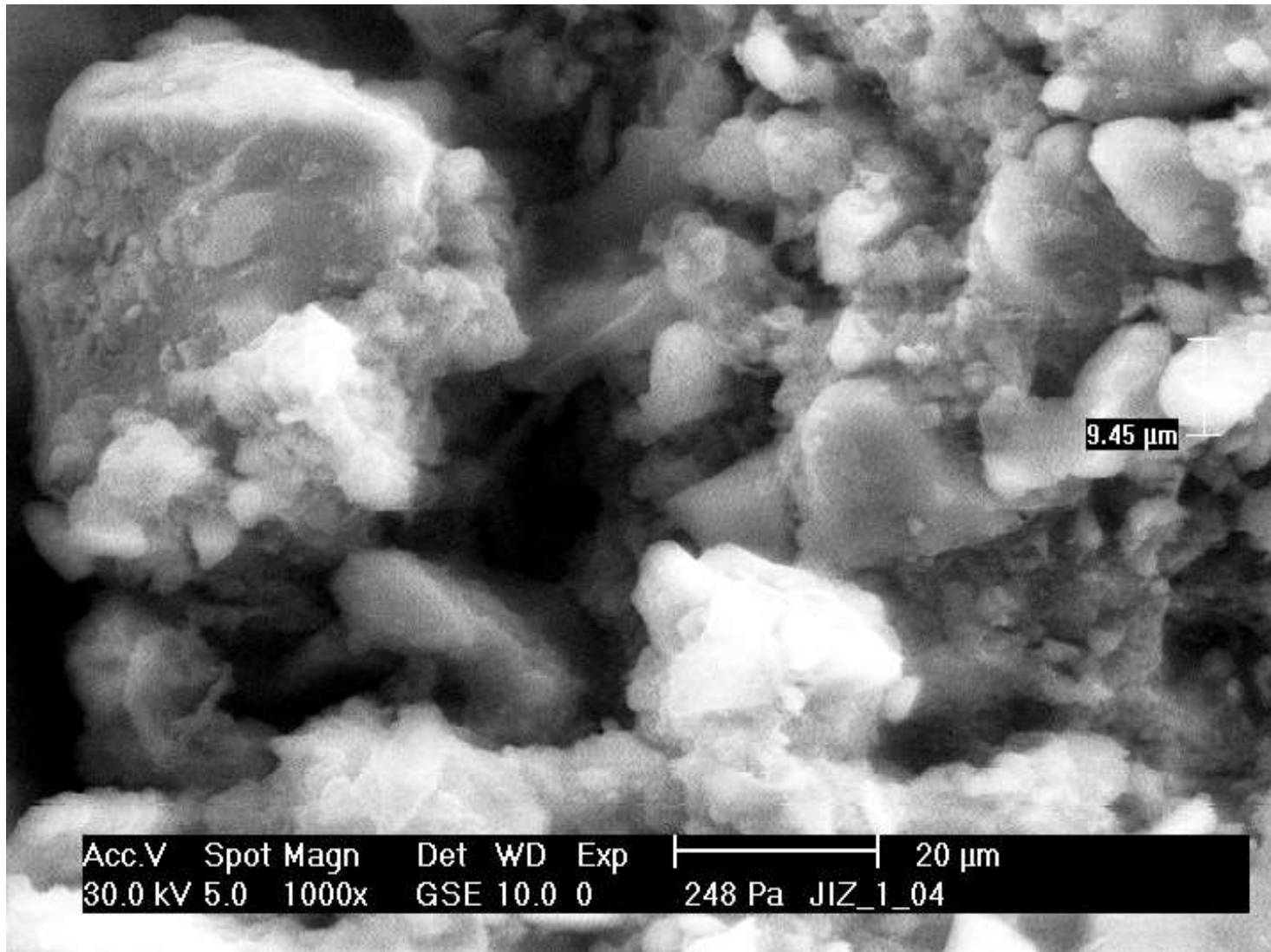
Mikroskopický pohled na půdu

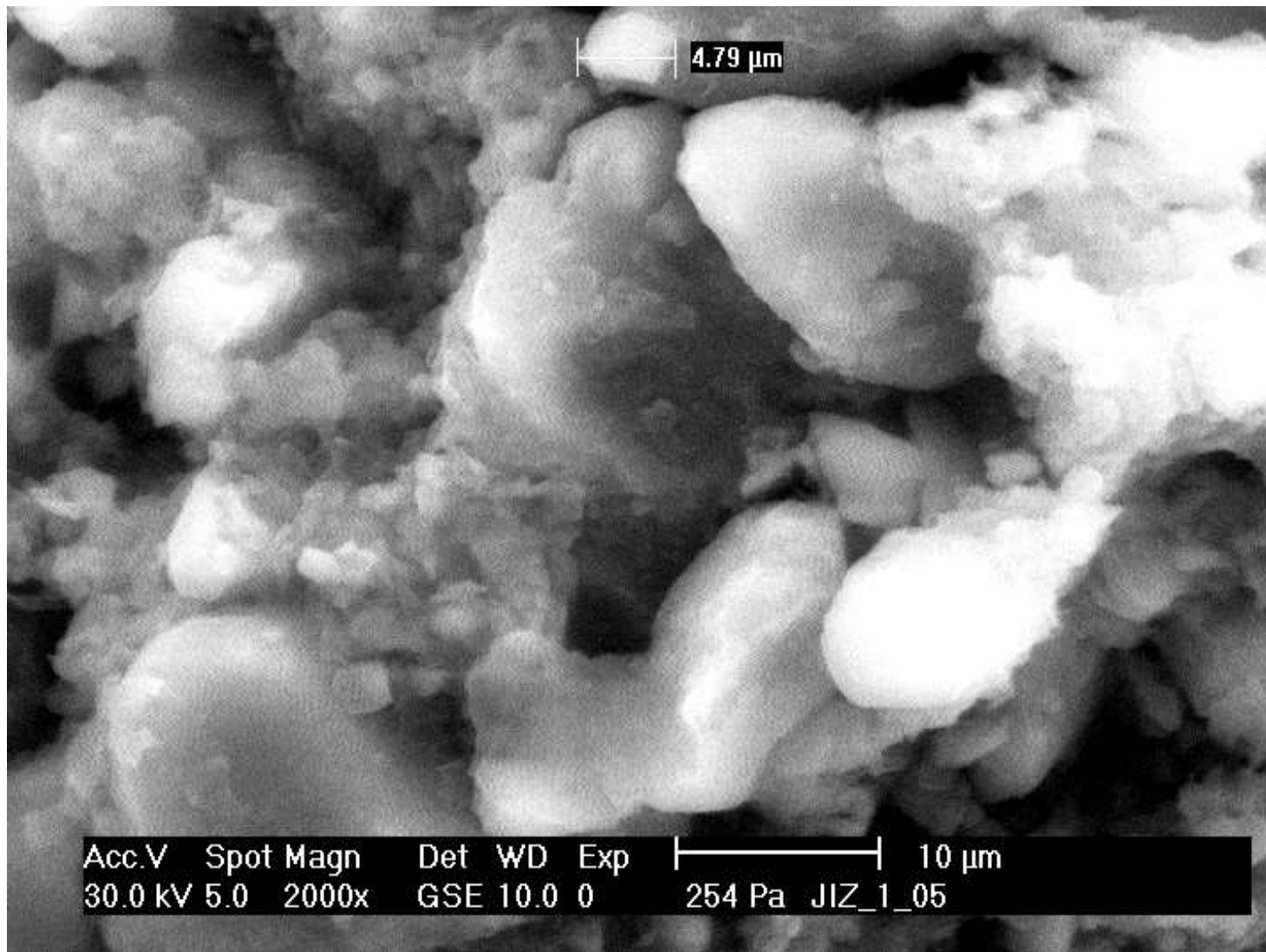
Mikroskopický pohled na půdu

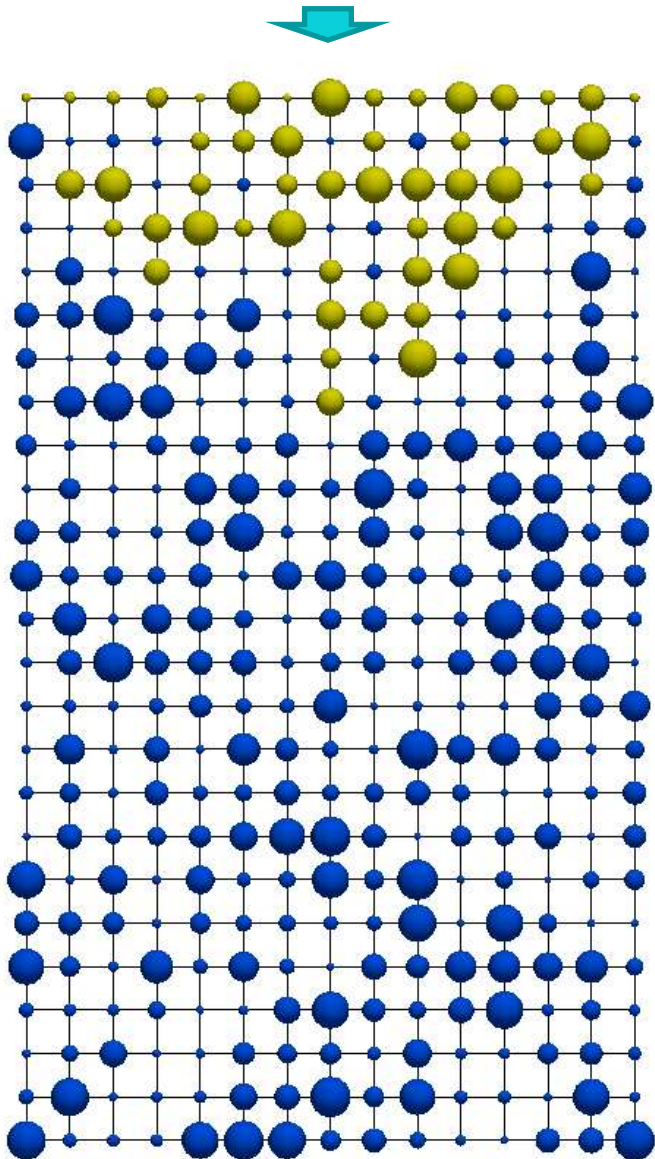
Mikroskopický pohled na půdu

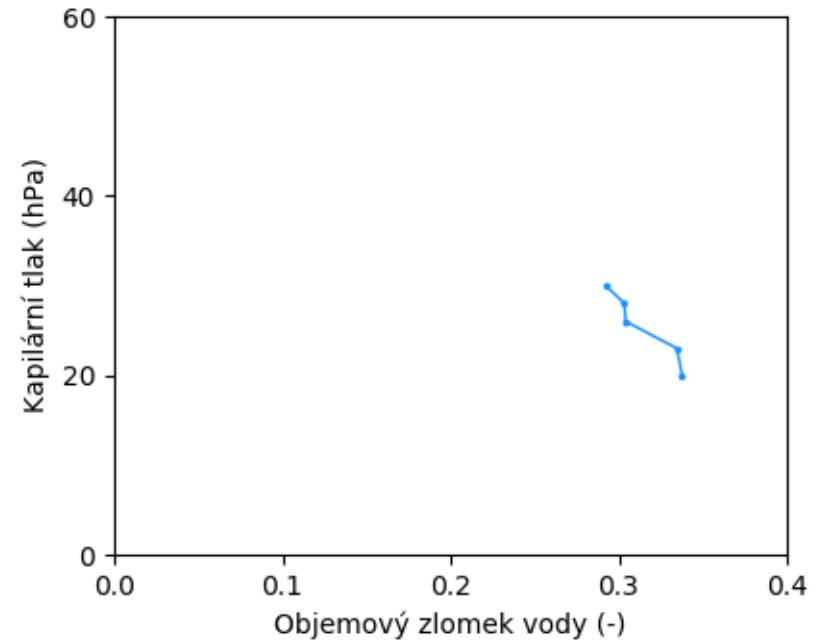
Mikroskopický pohled na půdu

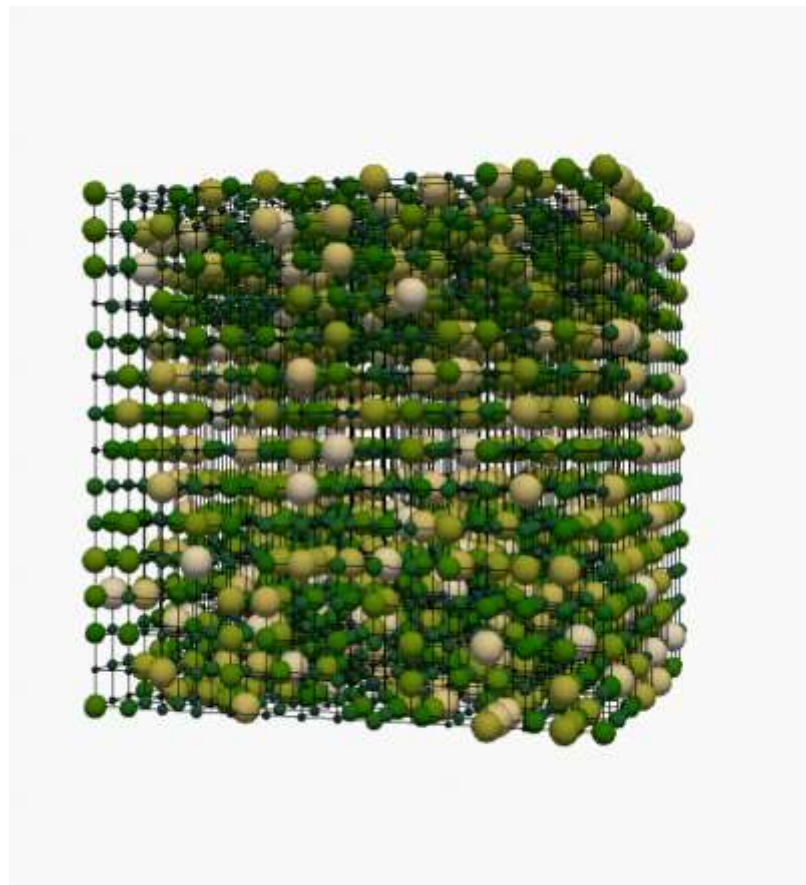
Pore-network modelování

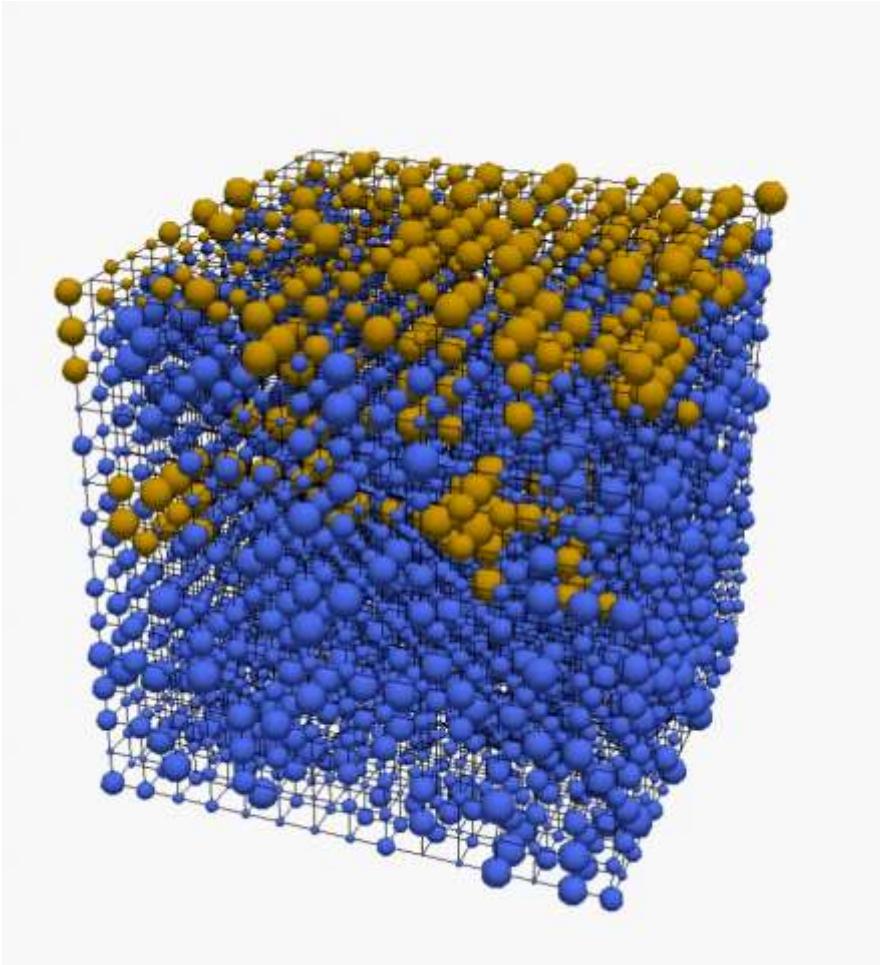

Retenční čára
primární drenážní větev

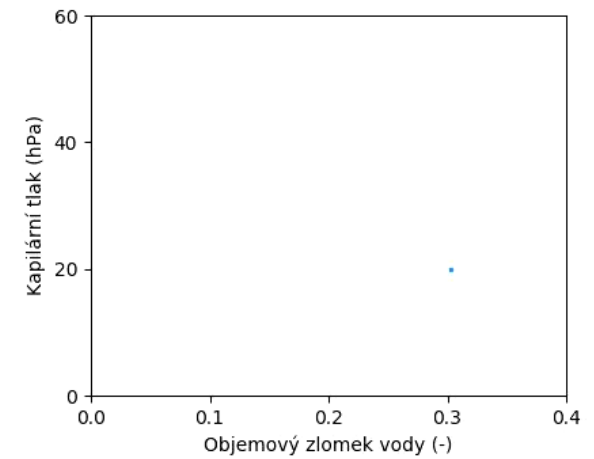

- Použití 3D sítě s větším množstvím pórů vede k získání reprezentativnějších výsledků

Retenční čára
primární drenážní větev

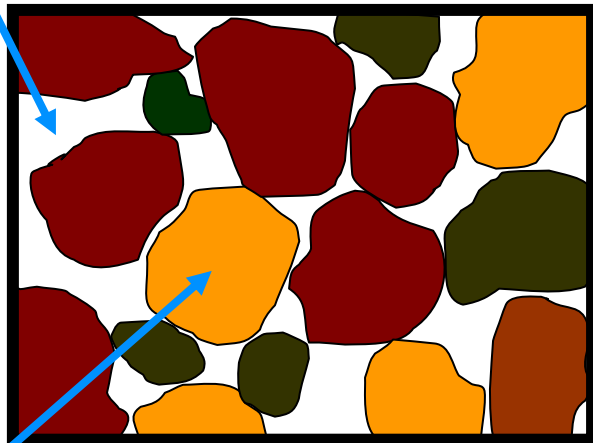
(video drenáže pórové sítě a
tvorba retenční křivky
předvedeny v přednášce)

Makroskopický přístup

Proudění vody, transport tepla, transport látek v půdě = pórovitém prostředí nejsme pro praktické účely schopni popsat na úrovni jednotlivých pórů.

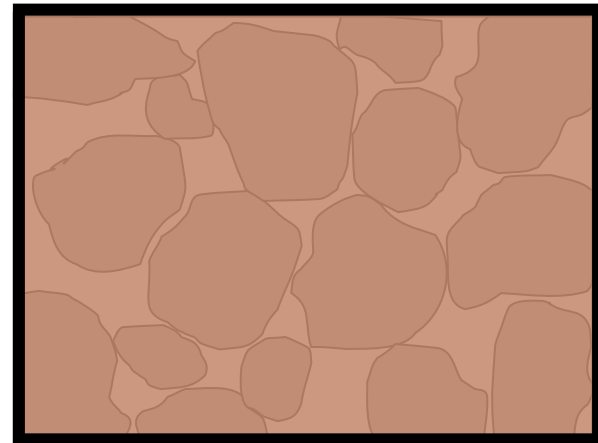
Pro řešení takových úloh používáme **makroskopický přístup**

Geometrie jednotlivých pórů

Tvar, hustota jednotlivých zrn....

Pórovitost, hydraulické charakteristiky..

Měrná a objemová hmotnost....

mikroskopické měř.

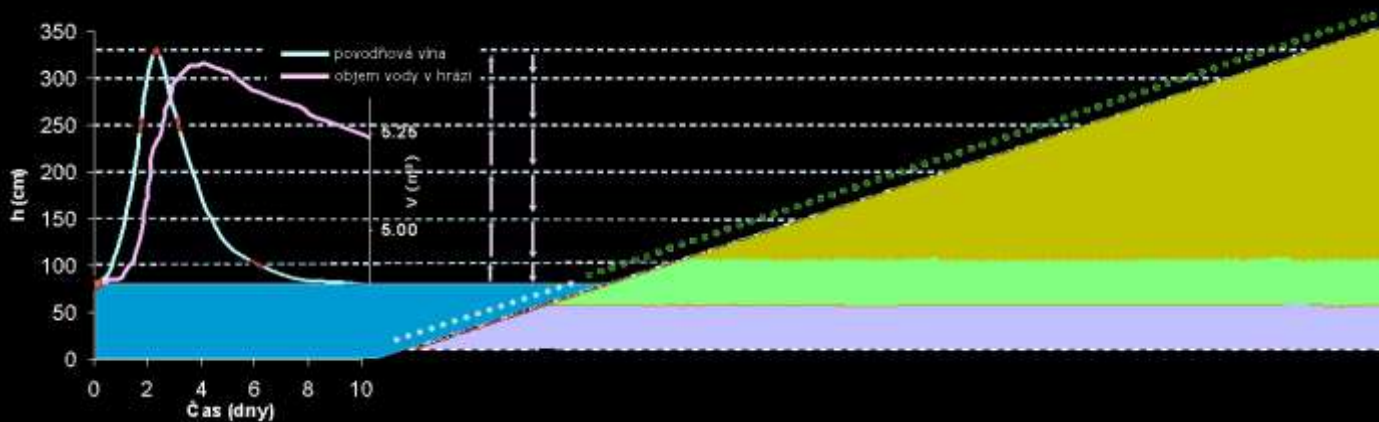
makroskopické měř.

Příklad:

Studie simulace neustáleného proudění v ochranných zemních hrázích a podloží

Císlarová a Zumr, katedra hydromeliorací a krajinného inženýrství (Výzkumný záměr UDRŽITELNÁ VÝSTAVBA – MSM 6840770005)

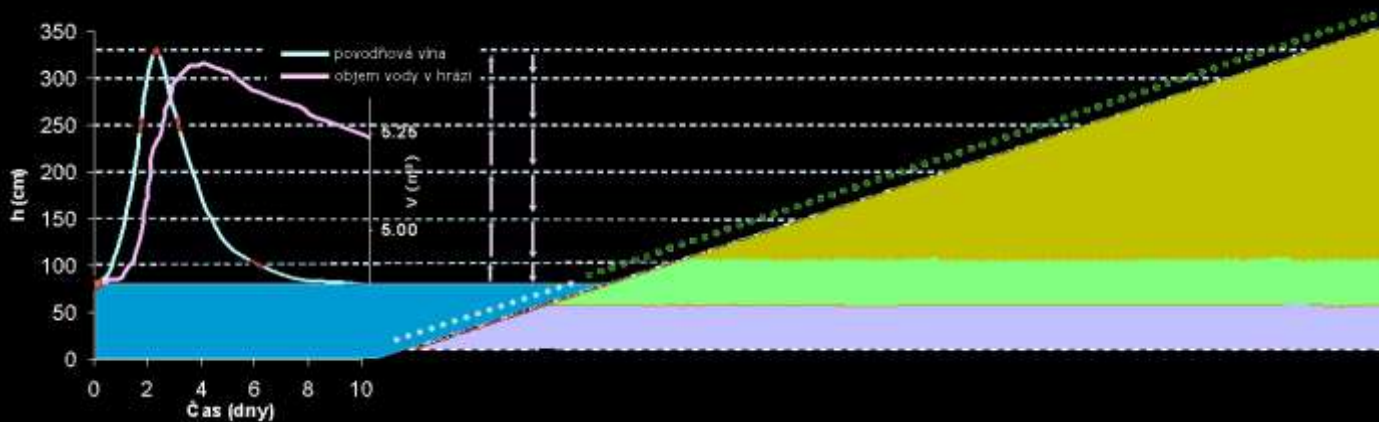

- VSTUPY

- Geometrie hráze a podloží
- Charakteristiky materiálů
- Návrhová povodeň

- VÝSTUPY

- Pórové tlaky
- Vlhkosti
- Rychlosti proudění

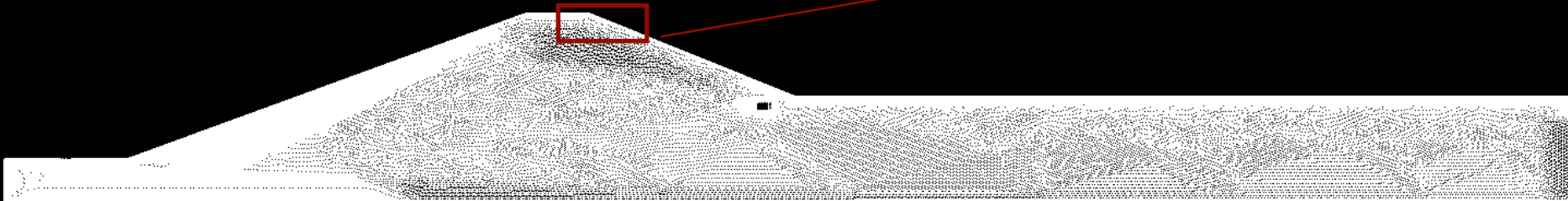
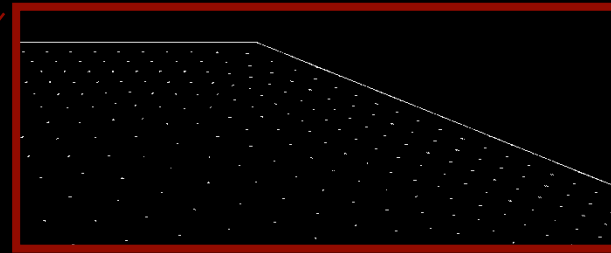

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

- 2D síť konečných prvků – program ARGUS ONE
- Matematický model **S2D_DUAL** – proudění a transport obecně heterogenním porézním prostředím (prof. Vogel, ČVUT v Praze)

Mesh Information	
	Information about Finite Element Mesh:
Number of nodes:	45225
On boundary:	1355 Internal:43870
Selected:	0
BandWidth:	251
Number of elements:	89095
On boundary:	2710 Internal:86385
Selected:	0
Total Area:	1.00826e-
Ruler units:	cm
Current scale:	104.75
Zoom Factor:	1.39965

$$\frac{\partial \theta}{\partial t} = \frac{\partial}{\partial z} \left[K(h) \left(\frac{\partial h}{\partial z} + 1 \right) \right]$$

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

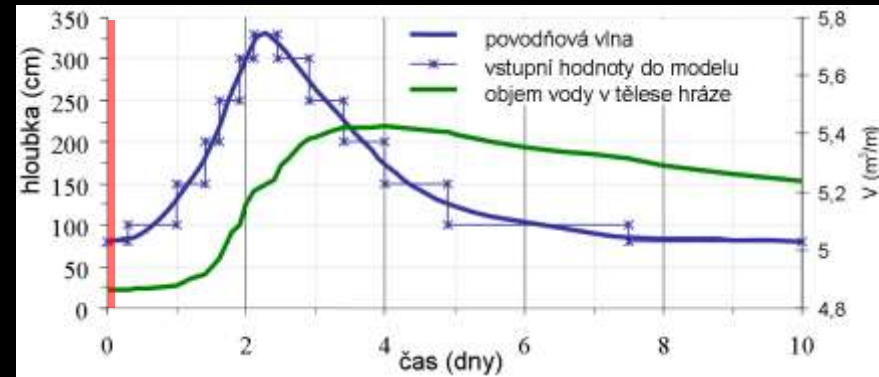
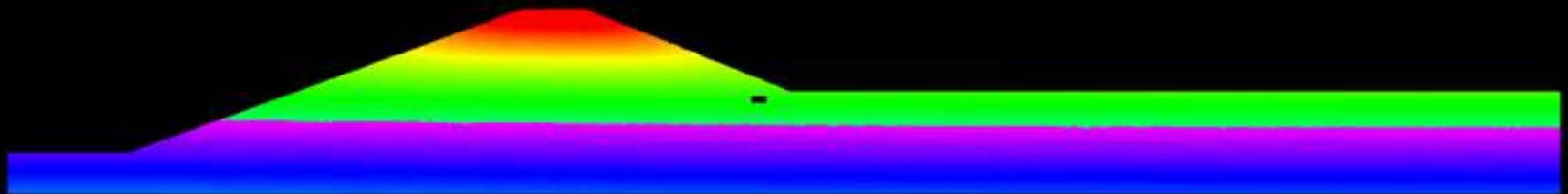
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: 5.00

Tlakové pole

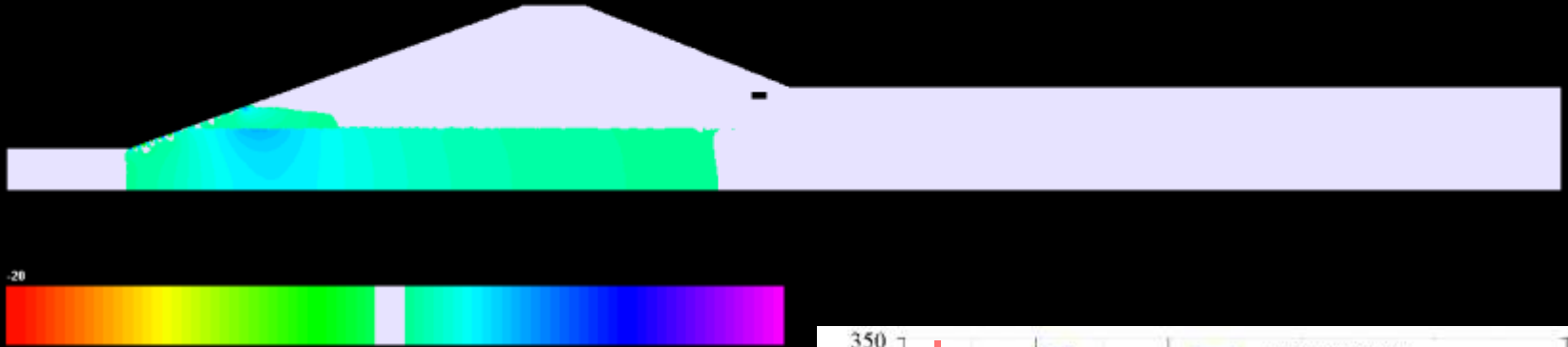
S_20_Dual.out\W_h.out, Time: 5.00

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

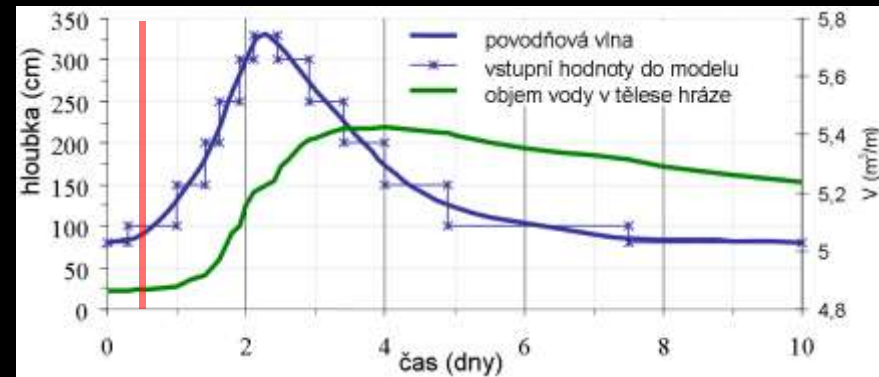
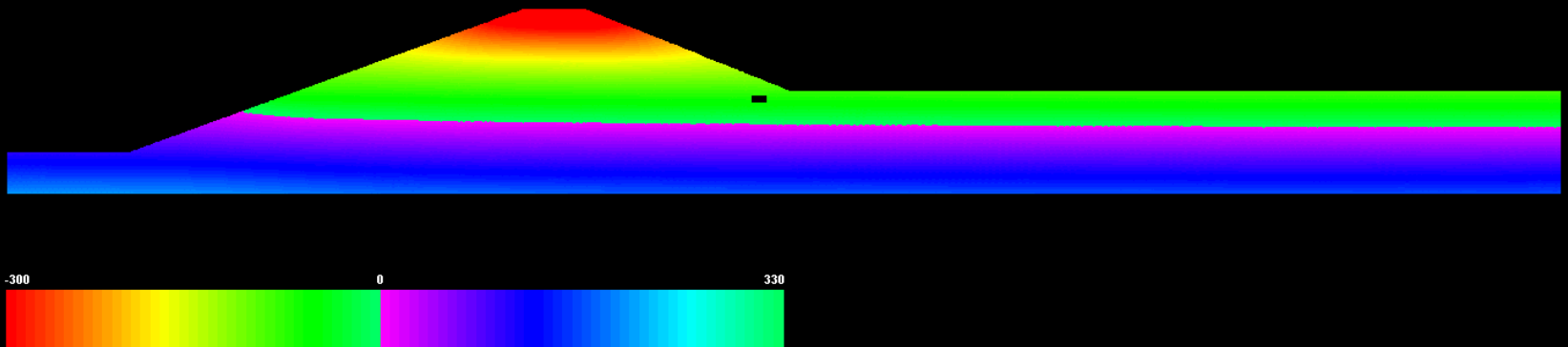
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: .500

Tlakové pole

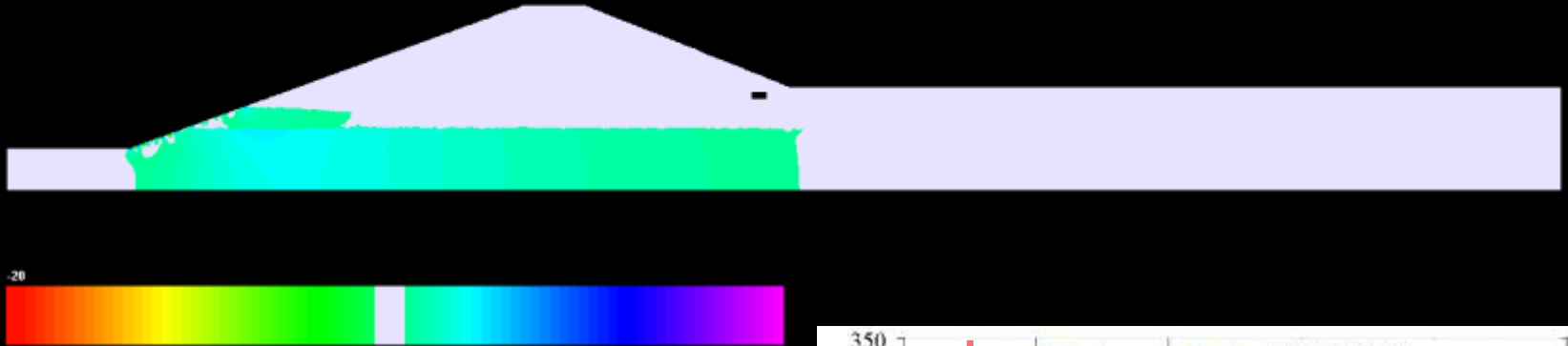
S_20_Dual.out\W_h.out, Time: .500

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

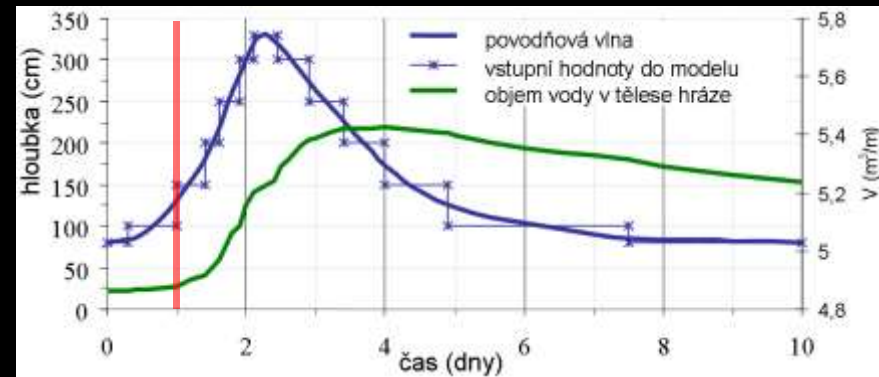
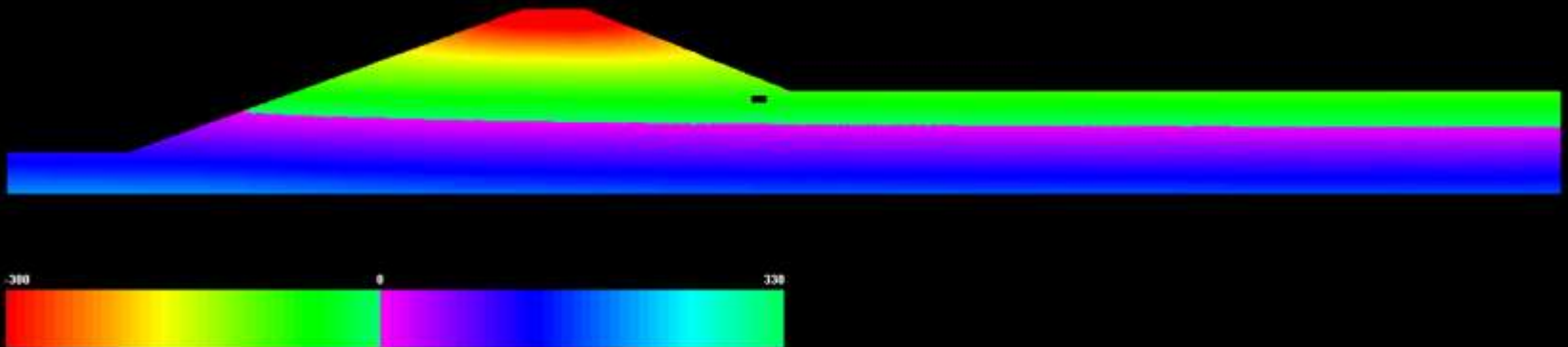
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: 1.00

Tlakové pole

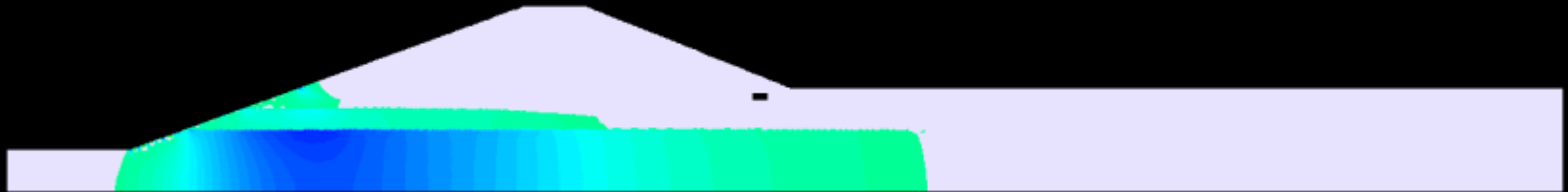
S_20_Dual.out\W_h.out, Time: 1.00

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

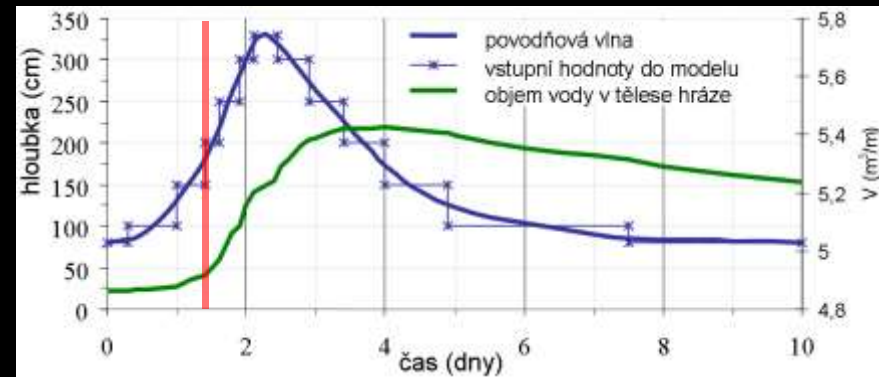
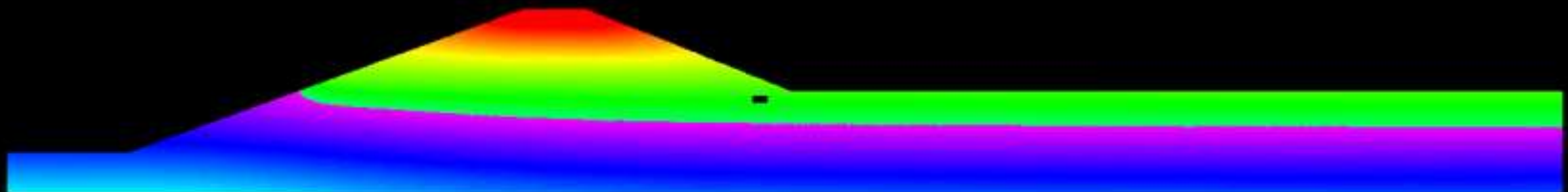
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/WV_ex.out, Time: 1.40

Tlakové pole

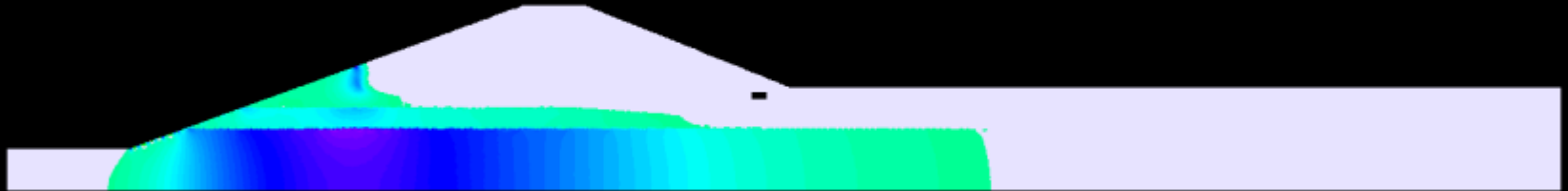
S_20_Dual.out/WV_h.out, Time: 1.40

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

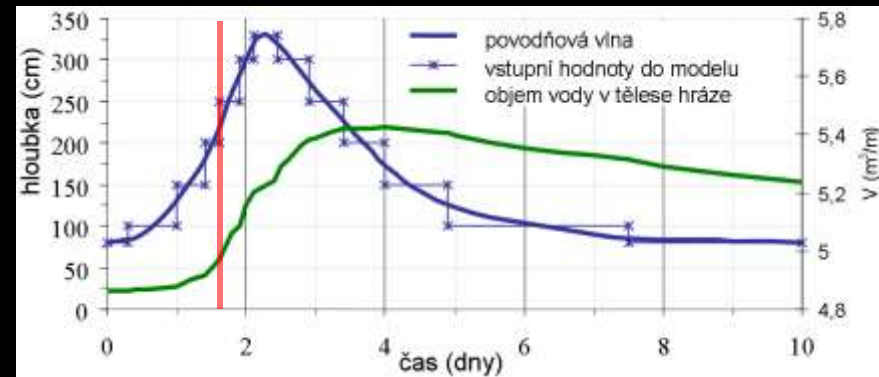
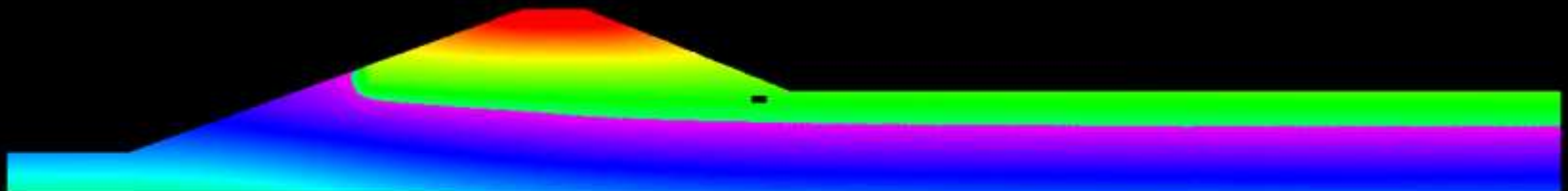
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: 1.60

Tlakové pole

S_20_Dual.out\W_h.out, Time: 1.60

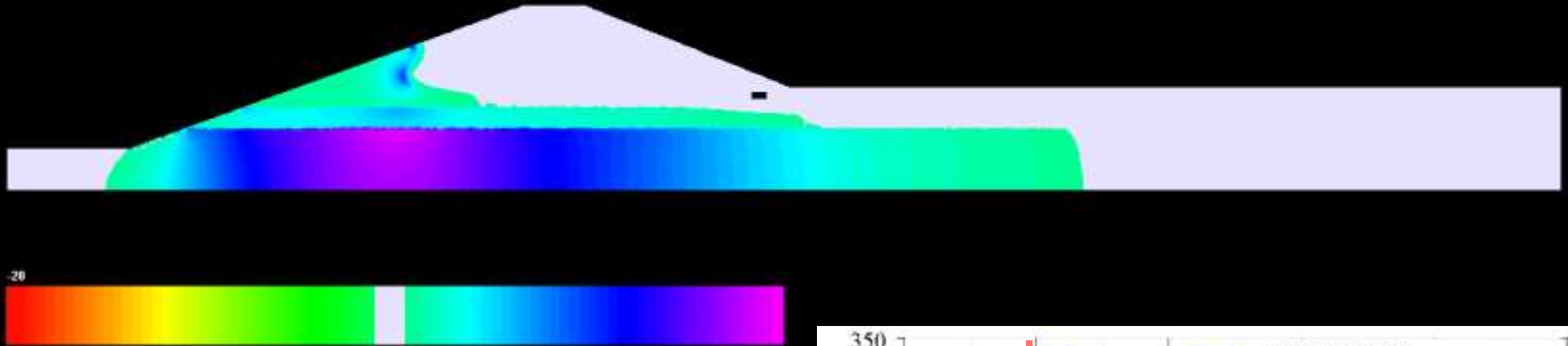

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

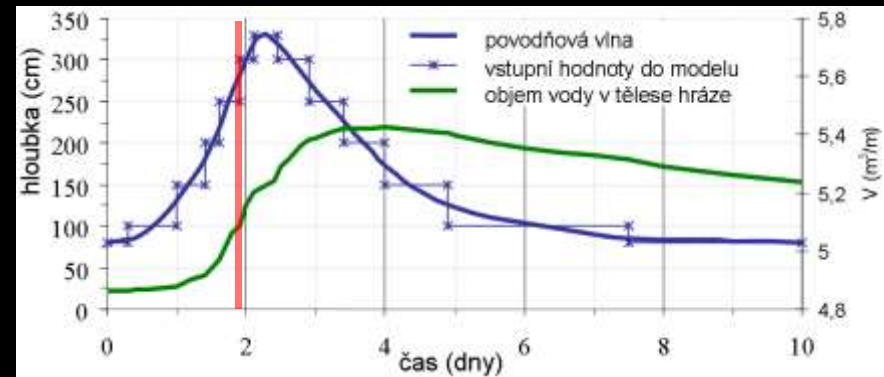
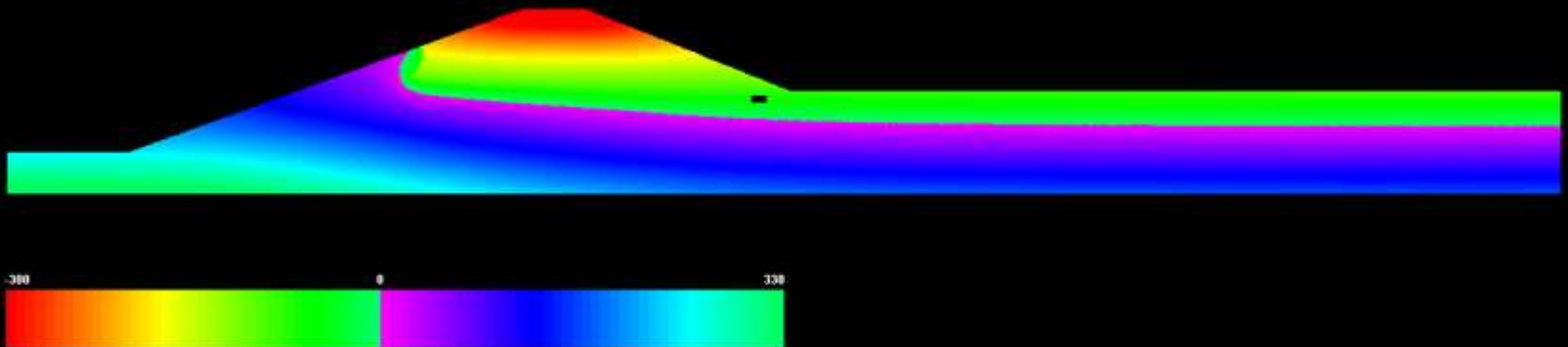
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/WV_es.out, Time: 1.90

Tlakové pole

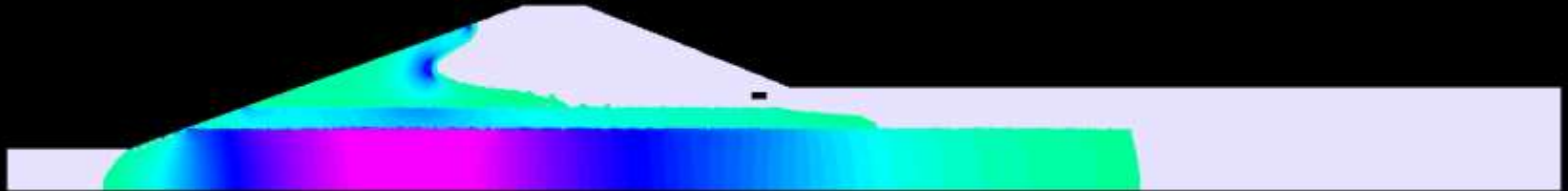
S_20_Dual.out/WV_h.out, Time: 1.90

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

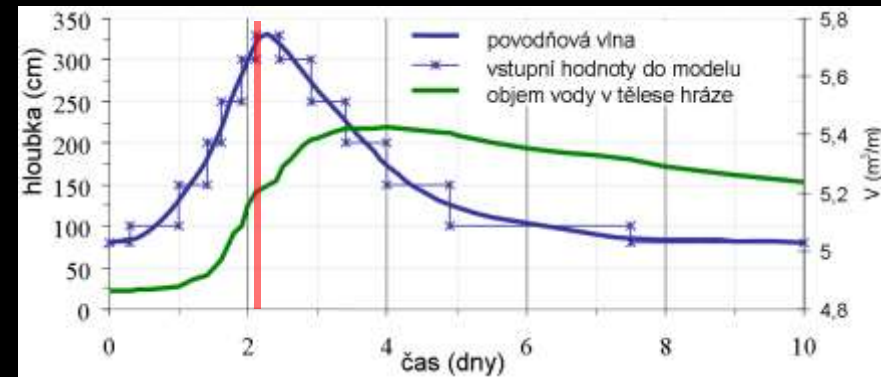
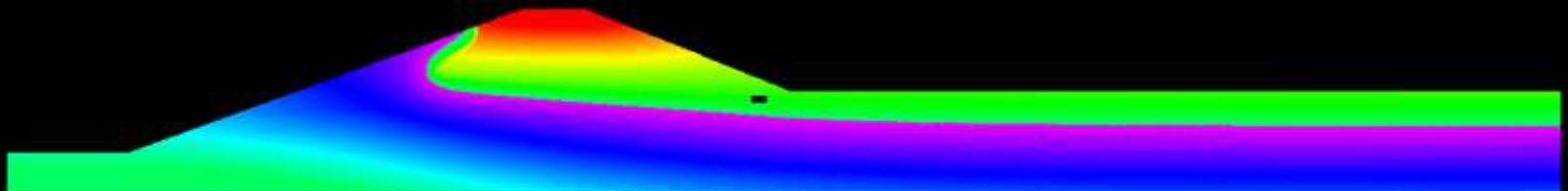
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/WV_es.out, Time: 2.10

Tlakové pole

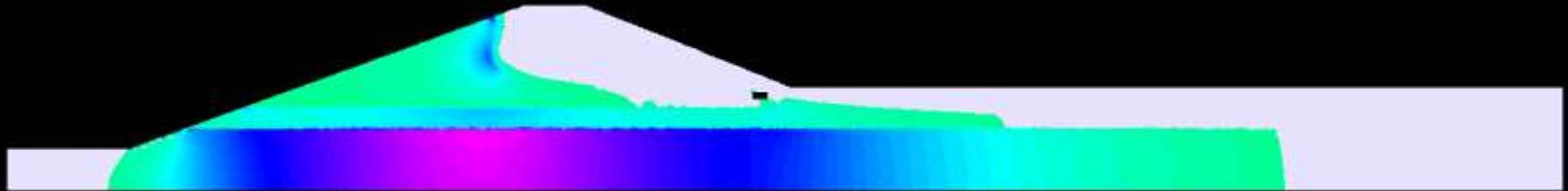
S_20_Dual.out/WV_h.out, Time: 2.10

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

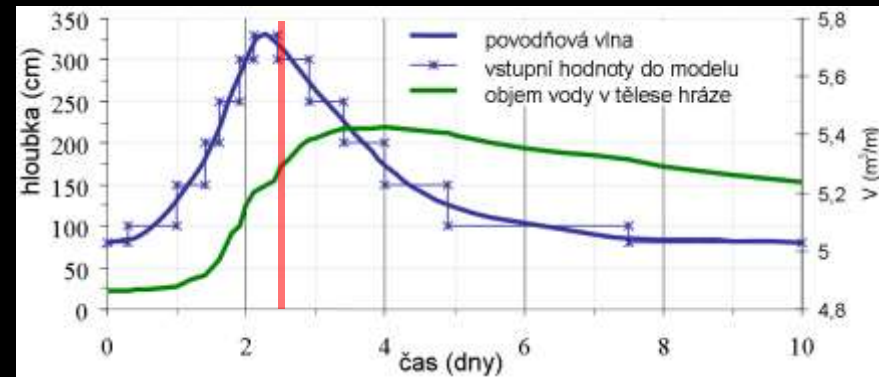
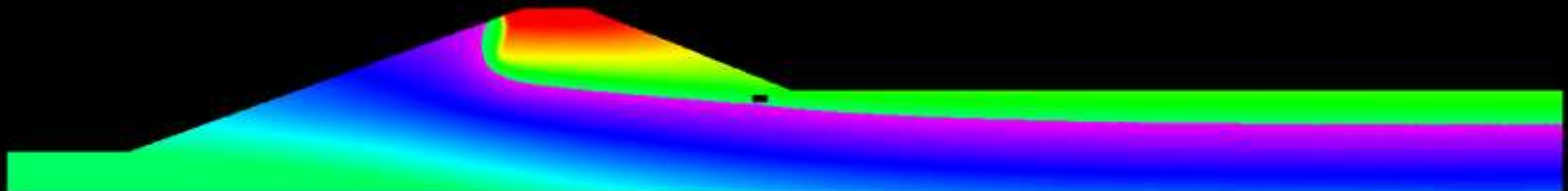
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/WV_es.out, Time: 2.50

Tlakové pole

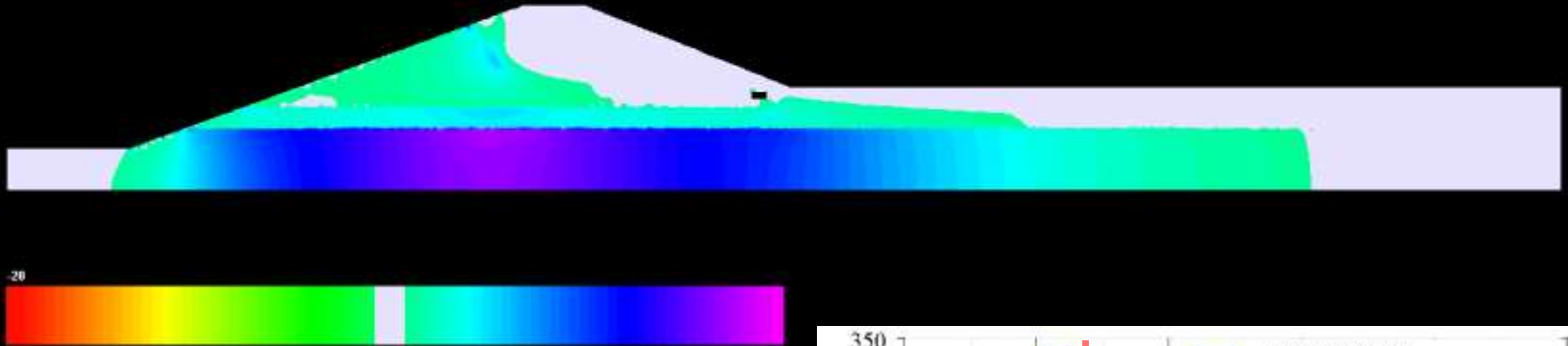
S_20_Dual.out/WV_h.out, Time: 2.50

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

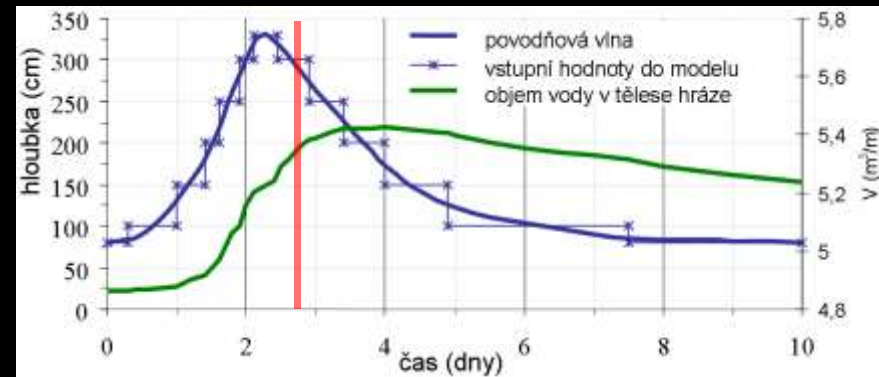
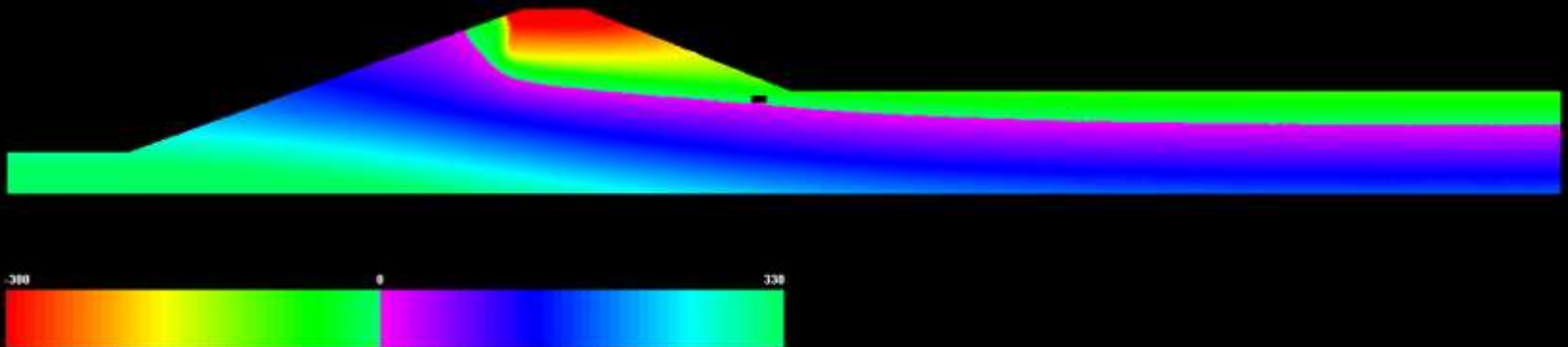
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/W_2s.out, Time: 2.75

Tlakové pole

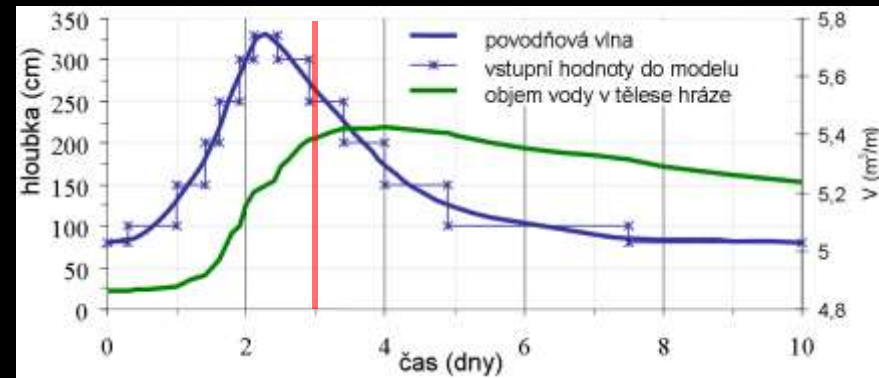
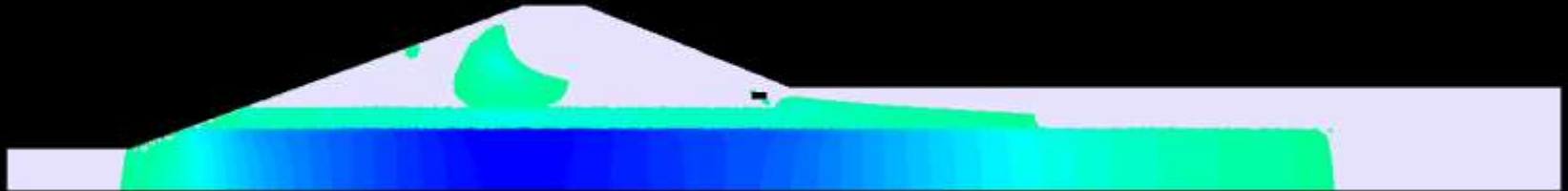
S_20_Dual.out/W_h.out, Time: 2.75

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

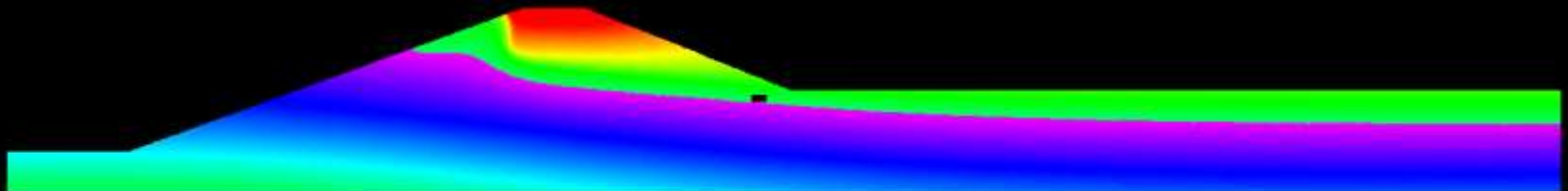
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/W_2s.out, Time: 3.00

Tlakové pole

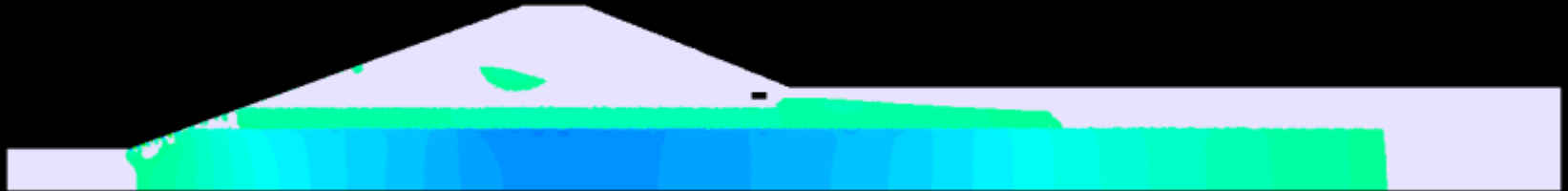
S_20_Dual.out/W_h.out, Time: 3.00

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

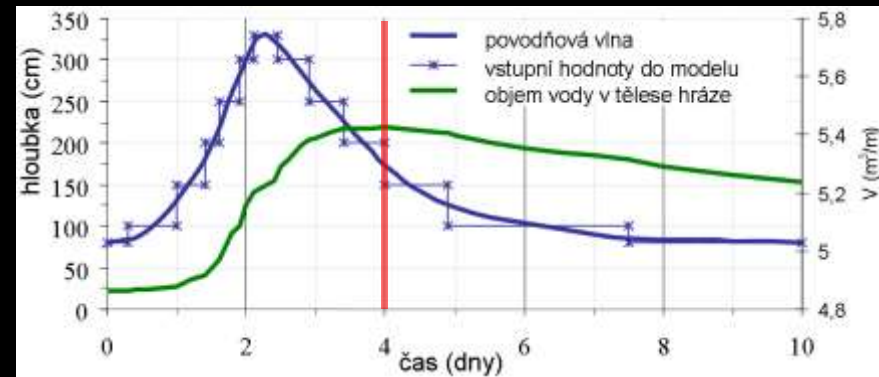
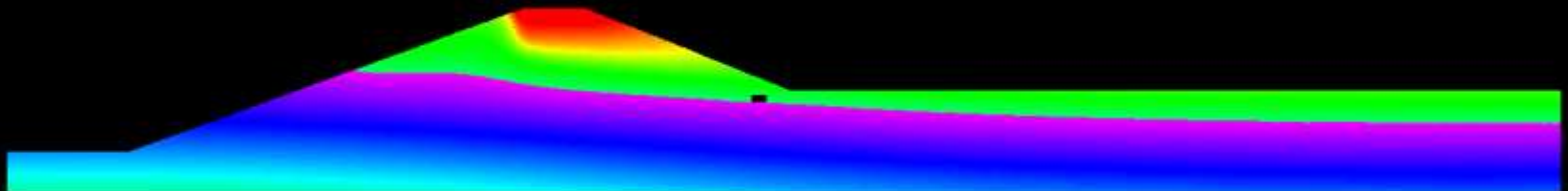
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: 4.00

Tlakové pole

S_20_Dual.out\W_h.out, Time: 4.00

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

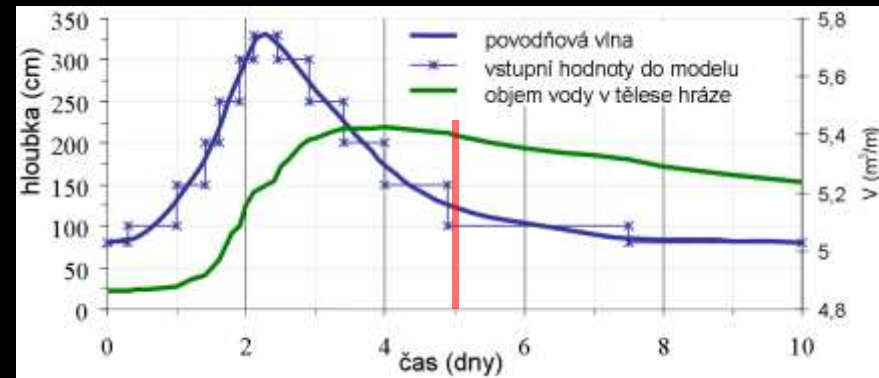
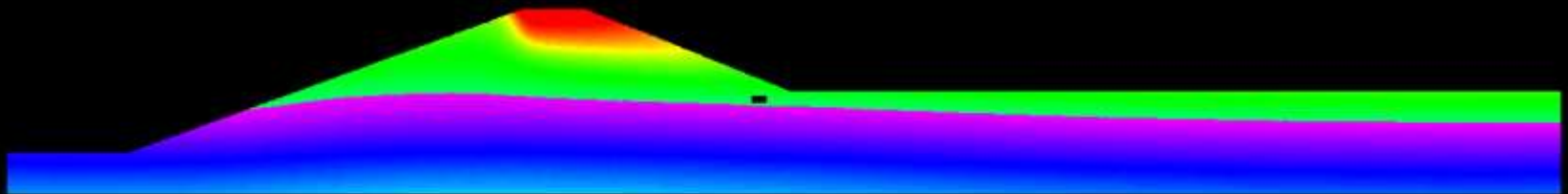
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out/WV_ex.out, Time: 5.00

Tlakové pole

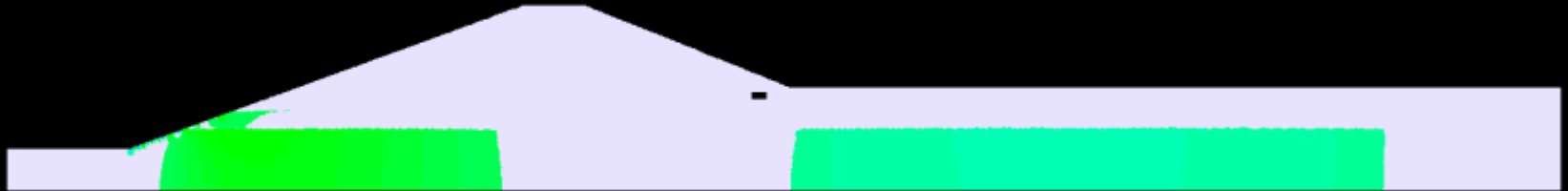
S_20_Dual.out/WV_h.out, Time: 5.00

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

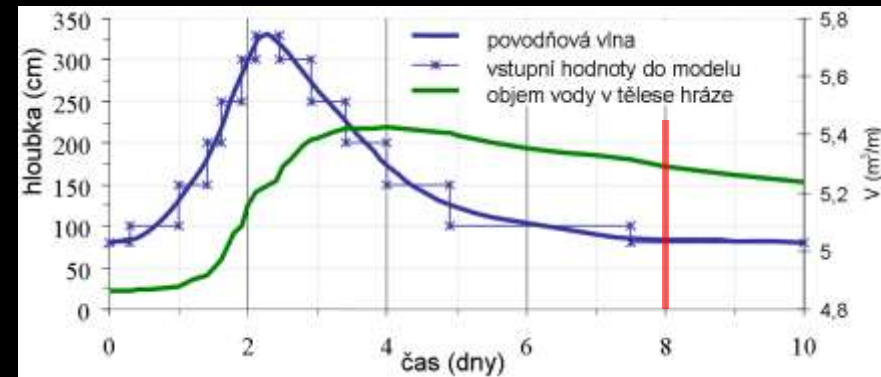
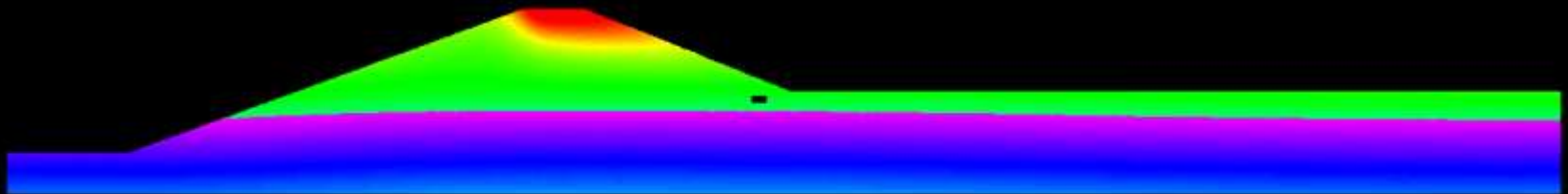
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: 8.00

Tlakové pole

S_20_Dual.out\W_h.out, Time: 8.00

Vodní režim v ochranné zemní hrázi

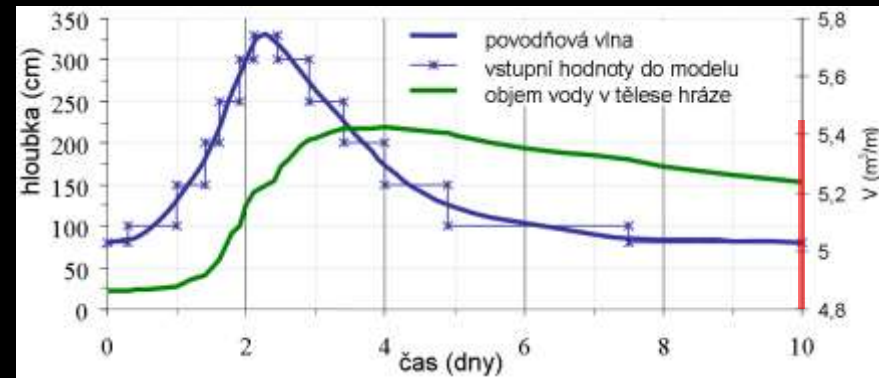
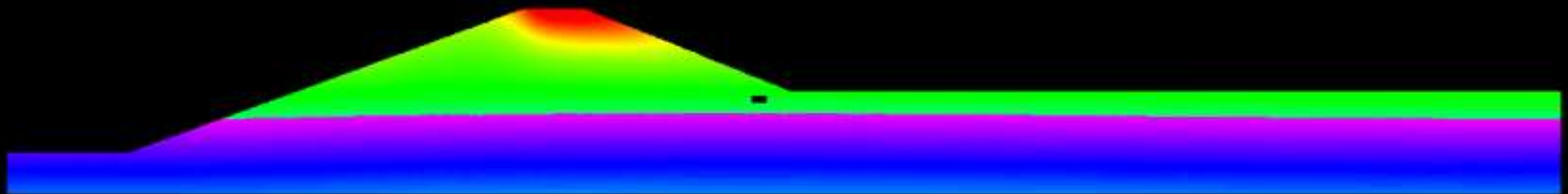
Horizontální rychlosti

S_20_Dual.out\W_ex.out, Time: 15.0

Tlakové pole

S_20_Dual.out\W_h.out, Time: 10.0

Chemické procesy v půdě

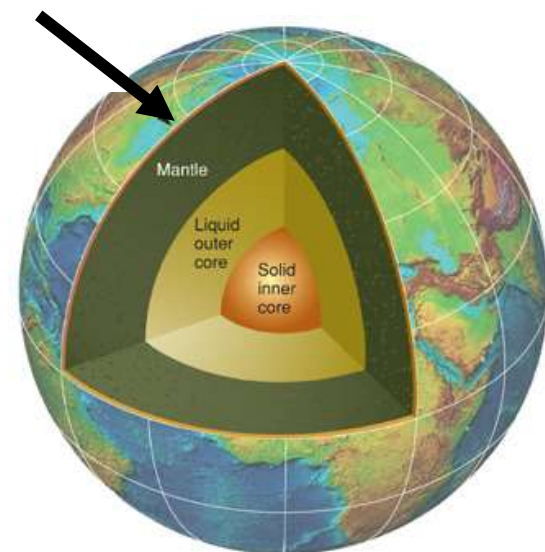

Elementární složení půd

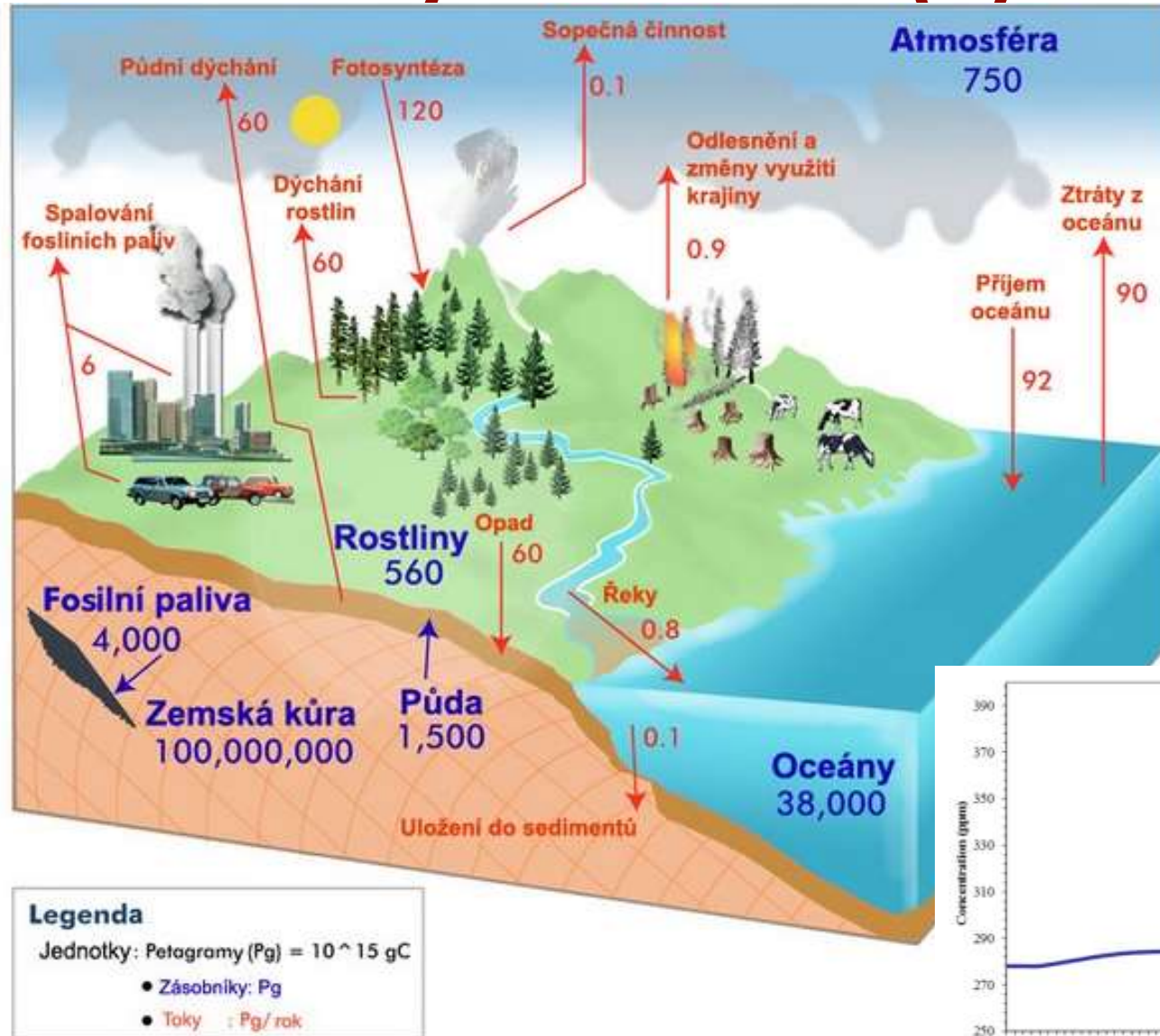
Prvek %	O 49,0	Si 33,0	Al 6,7	Fe 3,2	Ca 2,0	Na 1,1	Mg 0,8
Prvek %	K 1,8	Ti 0,5	P 0,08	Mn 0,08	S 0,04	C 1,4	N 0,2

(URE a BERROW, 1982)_

- Hydroxidy, jíly
- Oxidy, hydroxidy, organické látky, půdní vzduch
  - Křemen, silikáty, jílové minerály

Globální cyklus uhlíku (C)

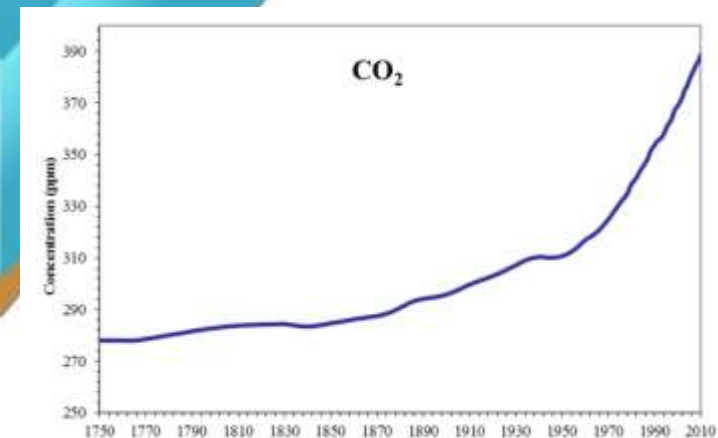

© 2007. GLOBE Carbon Cycle

Nárůst CO₂ v atmosféře za industriální období o 40% od 1750 z 280 na 390 ppm

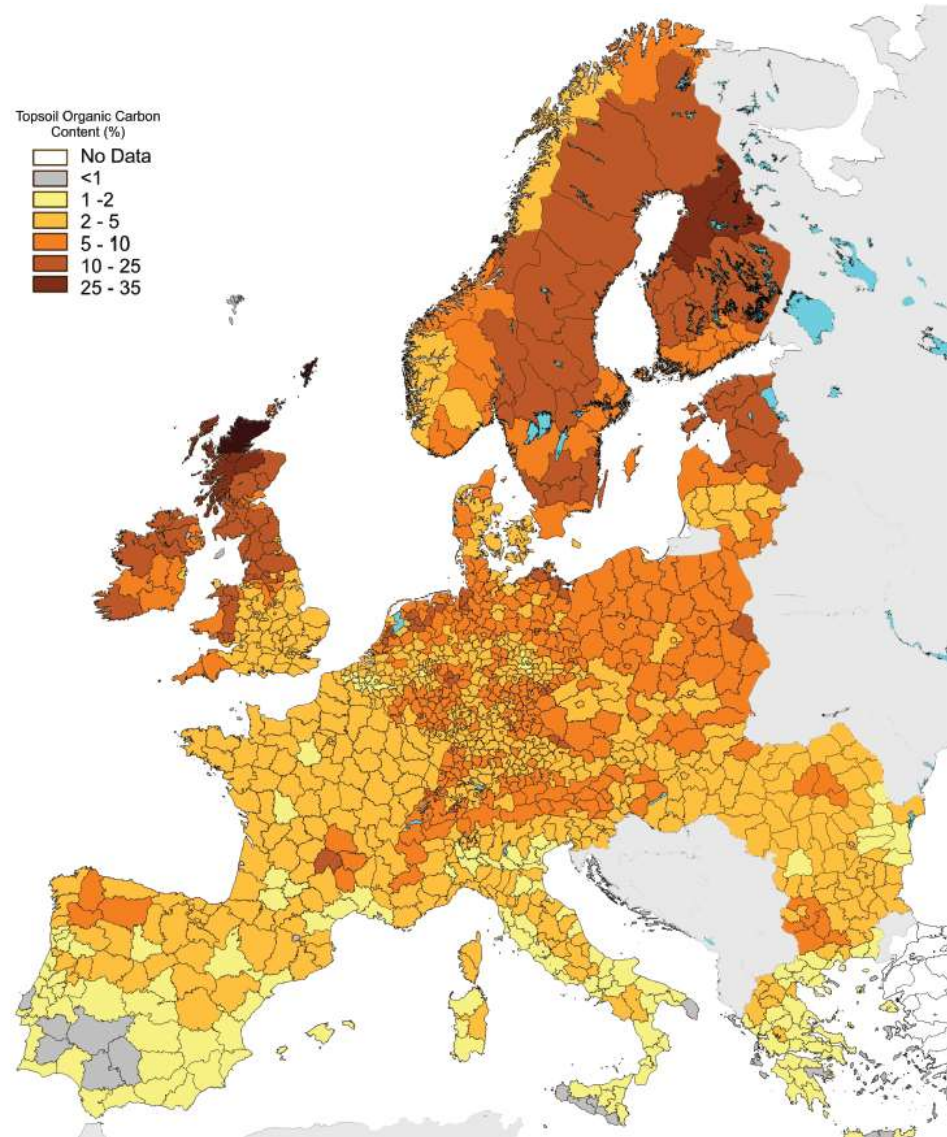
(o 30% od 1950) z 300 na 390 ppm

podíl na globálním oteplení – nejčastější skleníkový plyn

Ztráta humusu

- ✓ nerovnováha mezi tvorbou organické hmoty a rychlostí jejího rozkladu
- ✓ negativně ovlivňuje strukturu půdy a schopnost
- ✓ kontaminanty jsou mobilnější

Vázání (sekvestrace) uhlíku v půdě a rostlinách

vegetační pásy, meze

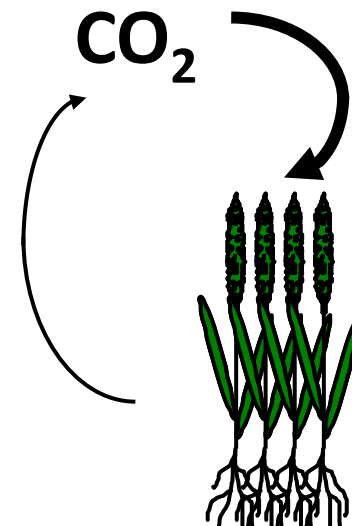
bezorebné technologie

mulčování, navrácení C z rostlin do půdy

rotace plodin

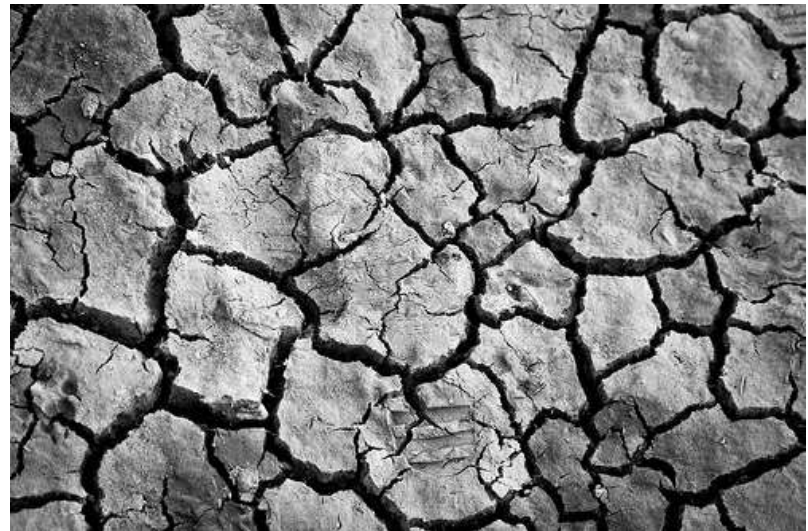
vazba organické hmoty v půdě z rostlin

vázání uhlíku do dřevní hmoty – výsadba stromů

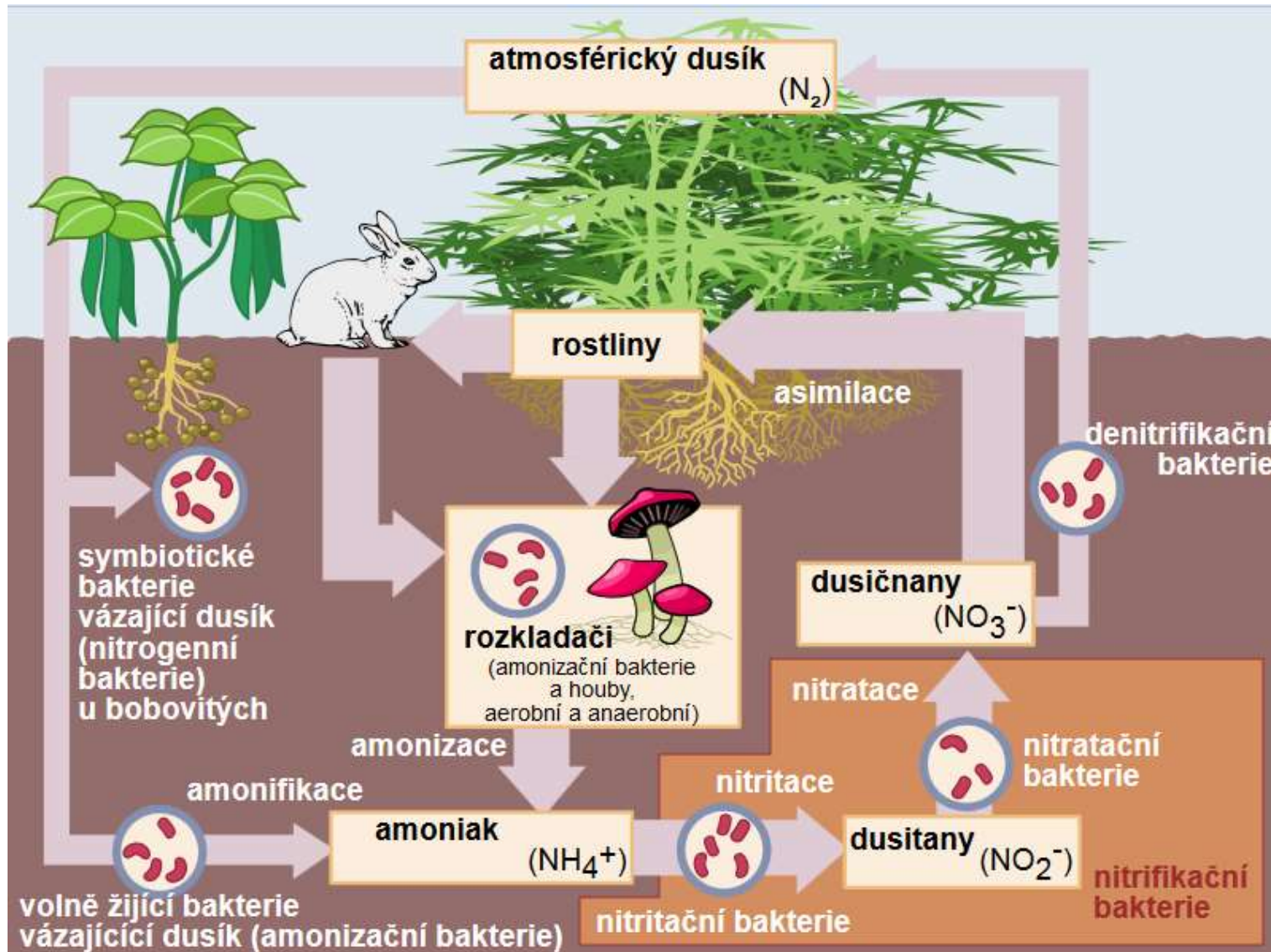

Půdní struktura

- primární prostorové uspořádání půdy do shluků se nazývá **agregáty** nebo **pedony**
- spojující činitelé jsou **kořeny rostlin** (jejich výměšky), **organická hmota** a **jílové částice**,
- nejdůležitějším faktorem dobré půdní struktury je **organická hmota** – základem je **uhlík (C)**

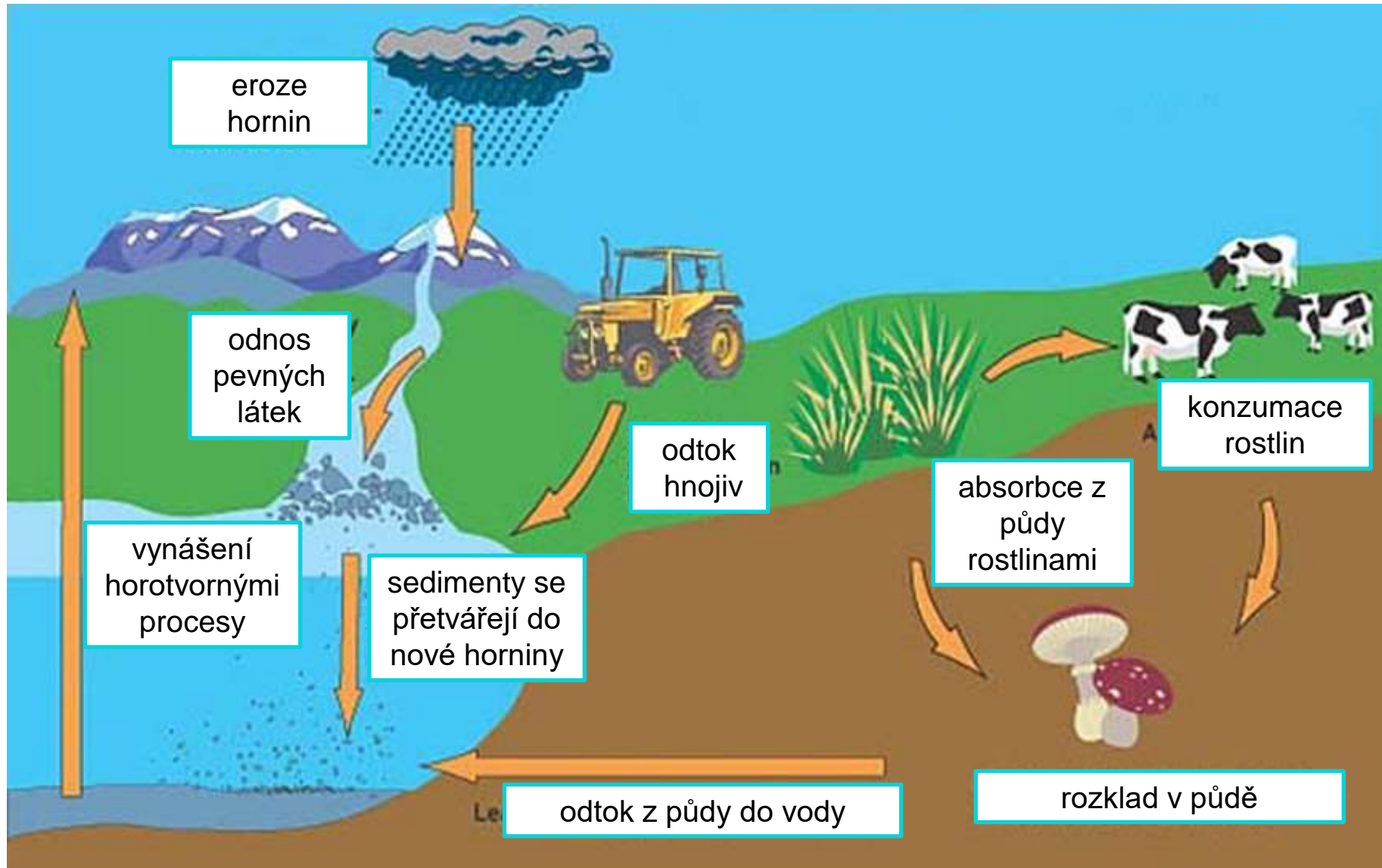

Cyklus dusíku (N) v půdě

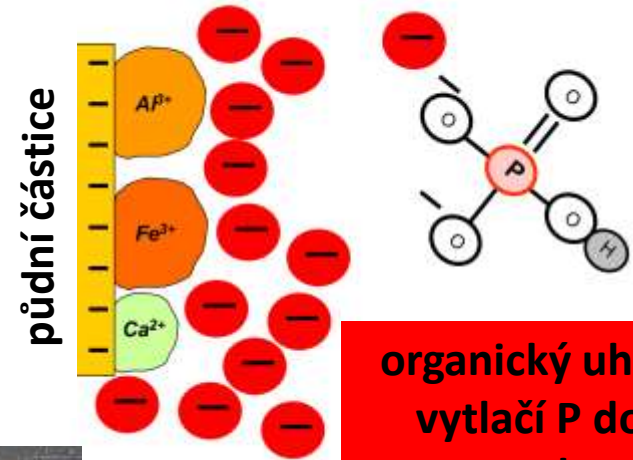
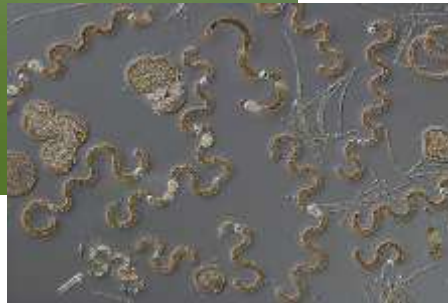

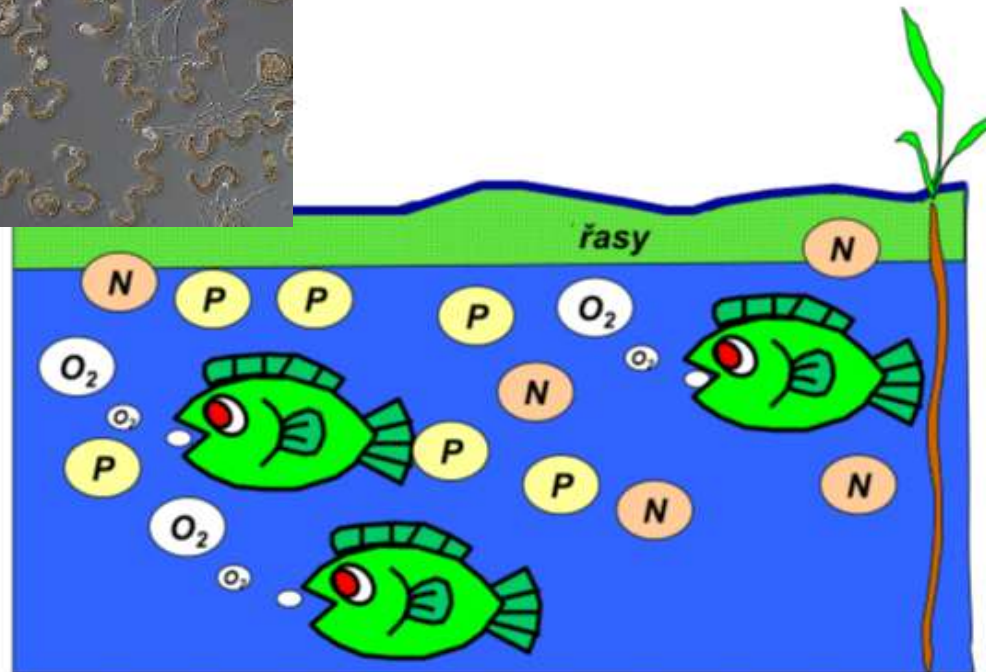
Cyklus fosforu (P) v prostředí

Fosfor v prostředí – eutrofizace vod

fosfor a dusík jsou
hnojiva – nedostatek
fosforu je limitujícím
prvkem růstu rostlin a
řas, dusík je
všudypřítomný

Aplikace věd o půdě

Zlepšování kvality půdy (vyšší obsah C)

Příklad: obohacování půdy biouhlem (anglicky *biochar*)

- ✓ znovuobjevená metoda amazonských indiánů (používaná mezi 450 př. n. l. až 950 n.l.)
- ✓ omezuje vyplavování dusíku, snižuje emise NO_x z půdy
- ✓ zlepšuje úrodnost, zlepšuje strukturu a retenční schopnost půdy
- ✓ zlepšuje podmínky pro mikroorganismy

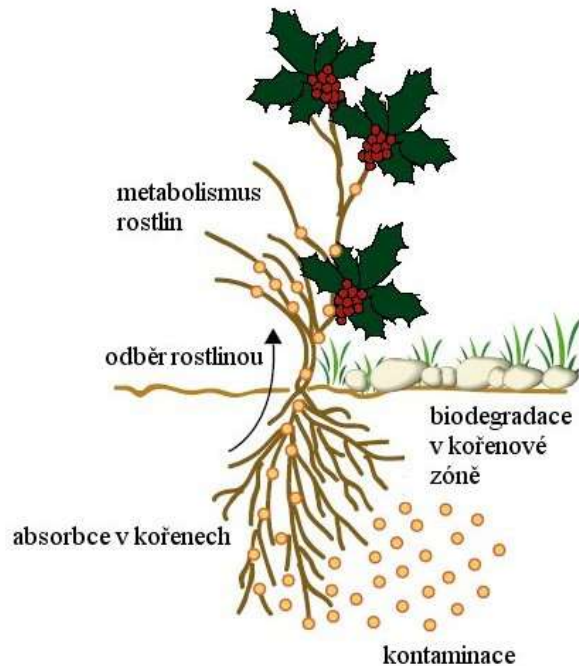
terra preta

zdroj: Int. Biochar Initiative

Sanační opatření pro odstranění znečištění půdy

metody ex-situ a in-situ

příklady:

fyto remediacce

řízené průmyslové kompostování

landfarming

Zelená infrastruktura

- ✓ půda se stává součástí staveb
- ✓ funkce tepelně-izolační, akumulace vody, zmenšení odtoku, odběr tepla výparem
- ✓ návrh lze optimalizovat přístupy půdní fyziky

Earth House Estate, Switzerland

výstavba zel. střechy UCEEDB, ČVUT

výstavba zel. střechy UCEEDB, ČVUT

Modrozelená infrastruktura

Zelené střechy

Vsakování vody přes půdní vrstvu

Zelené střechy

Literatura

- Doporučené odkazy pro hlubší studium

Kutílek, M., Kuráž, V., Císlerová, M. Hydropedologie 10, skriptum ČVUT 200

Hillel, D. Soil in the environment, Crucible of terrestrial life, 2008

Němeček, J. a kol., Taxonomický klasifikační systém půd České republiky, 2001

Tomášek, M; Atlas půd České Republiky, Český geologický ústav, 1995

Česká geologická služba, Půdní mapy 1:50000

Soil atlas of Europe

http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/projects/soil_atlas/download.cfm

Děkuji za pozornost,
dotazy?...

Michal Sněhota

